

Ніколи не заглядайте в чужі фамільні склепи

Сергій Бут

Листи з ТОГО СВІТУ

Mondelēz
International

Коронація

Слова

ІНТЕР

Сучасний детектив зі смаком містики
та терпким присмаком львівської кави

Золотий письменник України
Андрій Кокотюха

КЛУБ
СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

Сергій Бут
Листи з того світу

**Спеціальна відзнака від юридичної фірми «Гелон»
Міжнародного літературного конкурсу романів,
кіносценаріїв, п'єс, пісенної лірики та творів для дітей
«КОРОНАЦІЯ СЛОВА»**

«Коронація слова» створює для вас нову хвилю української літератури – яскраву, різножанрову, захопливу, – яка є дзеркалом сьогодення і скарбом для майбутніх поколінь.

Тетяна та Юрій Логуші, засновники проекту

Міжнародний літературний конкурс романів, кіносценаріїв, п'єс, пісенної лірики та творів для дітей «Коронація слова» був заснований за підтримки брэнда найпопулярнішого українського шоколаду «Корона». Головна мета конкурсу – сприяння розвитку новітньої української культури.

Література, кіно, театр і пісня обрані не випадково, адже саме ці жанри є стратегічними жанрами культури, що формують і визначають зрілість нації.

Метою конкурсу та його завданням є пошук нових імен, видання найкращих романів, стимулювання й підтримка сучасного літературного процесу, кіно й театру, і як наслідок – наповнення українського ринку повнокривною конкурентоспроможною літературою, а кіно й театру – якісними українськими фільмами й п'єсами.

koronatsiya.com

* * *

Моєму батькові

Передмова

Пароль – романтика

Без малого тридцять років тому авторитетний дослідник пригодницького жанру Абрам Вулліс визначив ідеальний авантюрний роман як історію, котру автор-забудовник зводить на два поверхи. Подолати сходи, аби піднятися вище, герой, а разом із ним – читач може, лише пройшовши певний шлях. Приймавши відразу два виклики.

Перший – розгадати загадку. Тобто зробити те, заради чого все почалося. Другий – намагатися при цьому жити нормальним людським життям, на яке процес розв'язання кросворда з таємниць жодним чином вплинути не повинен.

Робиться це для того, аби, ступаючи на останню сходинку перед відкриттям істини, герой постав перед складним вибором. Вирішив, що для нього важливіше: життя, яке ось-ось налагодиться, чи божевільний вчинок, котрий цілком здатен перекреслити те особисте, що вже набуто. Читач же в таких випадках завжди повинен стати на місце героя. І відповісти, що сам робив би на його місці, – біг рятувати світ чи поміняв бунтівну бурю на спокій і стабільність у домашніх капцях. Аби рішення приймалося швидше, запропонована для розв'язування загадка мусить того вартувати.

Дебютний роман Сергія Бута «Листи з того світу» демонструє розуміння молодим автором вимог до авантюрно-пригодницького роману та бажання їх виконувати. Від самого початку читачеві пропонується скоєний понад півстоліття тому моторошний злочин. Його сліди виявив львівський студент Андрій, до рук якого випадково потрапляють старі листи. Це – потойбічні свідчення, але причетні до нього люди, убивці та жертви, напевне, живуть у наш час.

Крок за кроком просуваючись до розкриття істини, хлопець водночас намагається не випадати з реального, звичного йому життя. Він вчиться, підробляє, зустрічає й не хоче втратити перше кохання, винаймає квартиру та стикається з вічними світоглядними проблемами поколінь. І переконаний: встановлення адресата загадкових листів – лише деталь, яскравий елемент у мозаїчному повсякденні.

Та з якогось моменту в час нашого героя, а разом і його друзів стрімко вривається спершу чуже минуле, потім – чуже життя і, що найстрашніше, чужа смерть. Раптом Андрій розуміє: усе, до чого наближається людина, рано чи пізно стає частиною її самої. Юнак опиняється ніби в казці, де реальний світ населяють відьми, медіуми, ночами поруч рухають предмети невидимі духи, передаються вісточки зі світу померлих. Або світ справді двовимірний, думаємо ми разом із героєм, або нас усіх хтось намагається майстерно заплутати. Хто цей підступний і хитрий зловмисник? Яка його мета? Невже звичайні листи, знайдені у старому некрополі, здатні розбуркати Зло, що до пори дрімало, чекаючи на свій тріумфальний вихід?

На цьому стоп, бо далі читати буде нецікаво. Варто лише зазначити: історія, витримана жанрово й стильово в душі романтичних новел першої половини ХІХ століття, не справляла б такого ефекту, аби відбулася десь, окрім Львова.

Древнє, оповите легендами та прикметне середньовічними мурами королівське місто не просто має безліч власних легенд, а й здатне народжувати нові. Причому всякій романтичній загадковій історії, що відбувається в декораціях міста Лева, віриш швидше, ніж якби ця штука сталася деінде за його межами.

Читач, навіть той, хто ніколи не ходив звивистими вузькими вуличками львівського середмістя, усе одно відчує їхню неповторну атмосферу. І взагалі Львів у «Листах з того світу» – повноцінний головний герой, хай веде нас мовчки лабіринтом до розгадки. Усе одно, закриваючи книгу, розумієш: завершилася ця історія, але місто

Лева надихає та спонукає на появу інших. Присмачених романтикою, мов міцно заварена кава – корицею.

Андрій Кокотюха

Частина 1

Квартирант

1

Вечірнє сонце поспішало сісти за обрій, залишаючи мене наодинці з темрявою в цьому лячному місці. Тінь від янгола, чия кам'яна постать увінчувала надгробок Йозефа Томанека, падала просто на мої руки. Складалося враження, що вони не землю викатруплюють із могили, а душу з тіла крилатого створіння.

Бажання забратися звідси зростало щосекунди.

Та я не спинявся. Штрикав металевим щупом землю, намагаючись намацати те, що заховав тут тиждень тому.

Зненацька нічну тишу сколихнуло зловісне «пугу-пугу» і, розбиваючись об хрести та надгробки цвинтаря, понеслося луною в небо – сови збиралися на полювання.

Стало страшно.

Я озирнувся, аби переконатися, що ніхто з мертвих не стежить за моїми діями. Довкола вивищувалися лише гробівці, прикрашені скульптурами янголів і святих. Статуї бовваніли на п'єдесталах склепів, пильно охороняючи спокій тих, хто навіки спочив у них.

То були надійні охоронці.

До прикладу, надгробок того-таки Томанека, установлений у 1895 чи 1896 році, разом із фігурою янгола важив, мабуть, із півтонни – такий не до снаги ні вандалам, ні навіть часу... Праворуч – рельєф Едуарда Фрейхлера, вилитий зі щирої бронзи й заґратований металеву огорожею, нагадував радше середньовічну цитадель, аніж місце, де знайшла вічний спокій людина. Таких пам'яток архітектури тут понад п'ять сотень, і кожна є унікальною скульптурною одиницею. Це Личаківське кладовище, музей-заповідник, браму якого магістрат міста вперше відкрив у 1786 році. Некрополь, де понад триста тисяч душ відійшли у вічність.

Нарешті щуп уперся в перешкоду, віщуючи закінчення пошуків. Я зняв рюкзак, аби дістати саперну лопатку. Не встиг я розстібнути блискавку, як за спиною хруснула суха гілка. Тіло миттєво

спаралізував страх, долоні спітніли, а вітерець, що шугав над головою, допоміг моєму волоссю стати дибки. Я завмер в очікуванні.

– Що ви там робите? – вирвалося з темряви.

На алеї позаду мене стояв чоловік із ліхтариком. То був сторож. Питання, як він мене вистежив, відпало саме собою: віднедавна на цвинтарі встановили камери спостереження, і, найпевніше, одна з них кріпилася десь поблизу. Капітуляція неминуча.

– Добрий вечір, – якомога спокійніше промовив я. – Мене звати Андрій. Я студент із Політехніки. Працював тут минулого тижня з колегами за програмою міської ради і загубив годинник. Думав, забув удома, але там його немає.

– А вдень не могли прийти?

– Навчання в обід починається, а вечорами гульки – самі розумієте. Та й сесія на носі. Вибачте, що потурбував вас.

Сторож опустил голову і, розвертаючись, відповів:

– Закінчуйте вже. У цю пору тут не можна знаходитись.

– Я швидко. Дякую!

Охоронець почалапав у напрямку головного входу, а я, дочекавшись, коли стихнуть його кроки, узяв заступ і почав відкидати землю з того місця, де щуп натрапив на перешкоду. За хвилину я тримав у руках бляшану коробку з-під зефіру московської фабрики «Красный октябрь» 1948 року випуску.

Минулого тижня я з однокурсниками прибув на Личаківське кладовище для участі у спільній програмі нашого університету та міської ради з упорядкування недоглянутих могил. Перед початком роботи тридцятьох волонтерів розділили на п'ятнадцять пар, кожна з яких отримала свій об'єкт для наведення ладу.

З усіх претендентів, що мали можливість опинитися зі мною в одній упряжці, мені дістався найгірший – Гримчак Ростик.

У студентському братстві, як і в будь-якій іншій спільноті, є бездротове радіо. Воно невидимими хвилями, спричиненими

коливаннями людських язиків, розносить новини з життя студентів. Ростик частенько ставав ньюзмейкером таких вістей, але найхітовішою була чутка, начебто він – член банди чорних археологів і навіть був під слідством в одній справі, але блати старшого брата, який працював у міліції, урятували його шкуру. Я, звісно, звик опиратися на факти і спершу в ці побрехеньки не вірив, тим паче, що справа до суду так і не дійшла, але минулого літа зустрів його з рюкзаком у Жовкві, поруч із Троїцькою церквою, – через два дні храм пограбували. Сумніви щодо Ростика розвіялись, але доказів я не мав. Гримчак, схоже, щось запідозрив, і з того часу його погляд похолоднішав, проте далі наше протистояння не пішло.

І ось у парі опинилися матеріальний цинік в особі Гримчака та мисливець за таємницями, ким я себе вважав. Для впорядкування нам перепавав склеп Ісаєвих, і ми мовчки рушили на межу п'ятнадцятого та двадцятого полів, де знаходилося поховання.

Тоді я й гадки не мав, що знайду щось цікаве.

Адже прізвище «Ісаєв» ішло нога за ногою з сьогоденністю, здавалося б, не залишаючи жодних слідів у минулому. Я схилився до думки, що ця могила виникла внаслідок певних маніпуляцій, що, до речі, тут частенько траплялись, як за австрійської, так і за радянської влади: коли нікому було доглядати й оплачувати склеп, труни перепоховували в менш привабливих місцях цвинтаря, звільняючи поминальні палаци для нових, більш заможних «квартирантів». Схоже, так думав і Гримчак, бо, прибувши на місце, він навіть не глянув на могилу, а відразу влігся на лавку за десять метрів від склепу і, не подаючи ознак життя, пролежав там півтори години. У цьому і полягала наша відмінність: він опирався лише на достовірні факти в пошуках скарбів, а я – на легенди, інтуїцію та великий інтерес до минулого.

На мій подив, могила Ісаєва виявилася справжнім австрійським склепом дев'ятнадцятого сторіччя: ні тобі червоної зірки замість хреста, ні металевого конуса, що його зазвичай установлювали на місцях поховання військових. Натомість невеличкий меморіал був

зведений зі складених одна на одну масивних кам'яних брил, що своєю вагою мимоволі витіснили будівельний розчин на стиках. Декотрі каменюки зсунулися з місць, утворивши вентиляційні шпарини. Увінчувала склеп скульптура маленького янгола, що стояв навколішках, склавши руки в молитві. Територія довкола гробівця, як і він сам, була в занедбаному стані, і я подумки образився на професора, якого ми поміж себе називали Григоровичем, за те, що приставив до мене лінивого Гримчака.

Дві поіржавілі металеві таблички хистко тулилися одна побіч іншої. Одержимий невідомістю, я стер рукавом сорочки чорно-бурий наліт і зосередився на написах. Вражали дати життя та смерті небіжчиків: «17.01.1948-26.01.1948» зазначалося під іменем Дарини Ісаєвої та «23.11.1950-24.11.1950» – Ореста Ісаєва. Я завмер. Тут поховані діти, янголята з крильцями, які й кроку не встигли ступити по грішній землі. Що могло трапитись? Яка причина такого короткого життя цих діток? Тоді я і гадки не мав, через який лабіринт потрясінь і страхів мені доведеться пройти, аби знайти відповіді на ці питання.

Плита, що опломбовувала вхід у склеп, трохи перехнябилася, утворивши широку шпарину з правого боку. Я підійшов, аби направити її, та вона несподівано злетіла з петель і гепнулася долу, ледь не скалічивши мені ногу. Ось тоді я помітив під стіною дивну бляшану коробку з-під зефіру та конверт, що валявся просто на порозі гробівця. Гримчак, почувши гуркіт, обізвався, але я заспокоїв його, укинув лист у коробку і прикопав її на сусідній могилі, убезпечивши від зазіхань однокурсника.

Уже геть стемніло.

Я з рюкзаком за плечима і новою знахідкою поспішав до головних воріт. Найкоротший шлях пролягав через стару частину кладовища, але темрява і, без перебільшення, гробова тиша цього місця змусили мене звернути до поля номер двадцять два, на освітлену ліхтарями алею. За хвилину я вже крокував повз могилу легендарного

українського композитора Володимира Івасюка. Колись його пісні пестили вухо всім, хто жив у великому Союзі п'ятнадцяти республік, але й сьогодні вони лікують душі, живуть своїм життям, не даючи зорі автора згаснути. Ось і зараз біля підніжжя монумента лежали квіти, старі фотографії, вірші та партитури, принесені на могилу його шанувальниками.

Я йшов униз по алеї, вимощеній червоною бруківкою, залитий світлом ліхтарів, а зусібіч на мене мовчки дивилися очі кам'яних янголів і увіковічених у скульптурі відомих людей, похованих на цьому некрополі за видатні заслуги. Усе це до певної міри нагадувало церемонію вручення Оскара: ти йдеш червоною доріжкою, сповитий світлом софітів і прожекторів, а публіка оваціями звеличує тебе. Різниця полягала лише в тому, що мені ніхто не плескав, не дер горло, вигукуючи моє ім'я, і не влаштовував істерик щодо моєї персони. Мої «шанувальники» мовчали й не рухалися.

Однак то були найдостойніші глядачі. Соломія Крушельницька, від голосу якої здригалися стіни віденської, львівської й багатьох інших світових опер. Іван Франко, творчість якого пробуджувала революційний дух галичан. Його побратим Маркіян Шашкевич – засновник «Руської трійці» і патріот рідної мови. Я відчував незриму присутність неперевершеного музикознавця, композитора й педагога Станіслава Людкевича, громадських діячів – братів Барвінських. А в кінці червоної доріжки, перед самою сценою, на мене чекав ще один майстер музичного ремесла – Ігор Білозір.

Увесь інтелектуальний цвіт Галичини спостерігав за мною цієї тихої ночі.

Нарешті я дістався до воріт цвинтарика і попрямував до будівлі сторожа, аби сповістити про завершення моїх пошуків, хоча найвірогідніше він уважно стежив за моїми діями завдяки камерам.

На підтвердження цієї думки чоловік з'явився на порозі.

– Знайшли свій годинник?

– На жаль, ні, – граючи вар'ята, відповів я. – Мабуть, таки посіяв деінде, – додав з іще більшим розчаруванням. – Доведеться купувати новий.

– Може, залишите свій телефон? Часом буває, що тут знаходять якісь речі і приносять нам.

Він хотів убезпечити себе від імовірних наслідків мого візиту, і я надав йому цю можливість, продиктувавши номер свого мобільного.

Ми потиснули один одному руки, і після цього наші дороги розійшлися: його – у невідомому напрямку, а моя – Пекарською до центру.

2

Я винаймав кімнату в будинку на вулиці Вітвера Гартмана, у старій частині міста. Вітвер, до речі, будучи скульптором, залишив по собі вагомий спадок як на Личаківському кладовищі, так і по всьому місту. Дах друкарні Піллерів, що на вулиці Винниченка, був олімпом його античним богам, також могутні атланти, граючи м'язами, підпирали фасад готелю «Жорж». На кам'яниці, на Пекарській, зручно мостилася богиня Фортуна, даруючи останню надію тим, хто йшов з'ясовувати стосунки в апеляційний суд, а в самому серці міста, на площі Ринок, височіли чотири фонтани з Нептуном і почтом. Та що казати: цілий Львів – то музей під відкритим небом, і ми, нащадки цього багатства, дякуємо всім, хто плекав це місто, сповиваючи його в пелюшки таємниць і легенд.

Ніч вступила у свою каденцію, безапеляційно позбавивши світловий день права на життя. Поодинокі ліхтарі, що траплялися на шляху, нагадували божевільних воїнів у цій нерівній битві.

Ноги обережно ступали гладенькою бруківкою, і коли я дійшов до потрібної арки, то із задоволенням пірнув у неї, опинившись у знайомому дворіку. Попри пізню годину, багато хто з мешканців будинку ще не спав, грюкаючи на кухнях каструлями і перегукуючись із членами своїх сімей, а іноді й із сусідами. Дерев'яними сходами я піднявся на другий поверх і спільним балконом, що окантовував внутрішній фасад будинку, дійшов до дверей свого тимчасового помешкання. Крізь скло, запнене фіранкою, пробивалося світло і було чутно, як у квартирі голосно «гавкає» телевізор. Я відчинив двері й увійшов у захаращений усіляким мотлохом коридор. Хазяїн Петро Петрович був у своїй кімнаті та, зачувши скрип дверей, поспішив мені назустріч, несучи попереду свій важкий живіт.

– Доброго вечора, Петре Петровичу.

– Здоров. Уже повернувся?

- Так. Ходив дивився на квартири.
- І що? Знайшов щось?
- Поки ні, але знайду. Не переживайте. Скоро виїду.
- Не забудь гроші заплатити, щоб я за тобою до бурси не ходив, – попередив чоловік.
- То не бурса, а університет, – жартівливо поправив я.
- Яка різниця?

Байдуже виголосивши мені вирок, Петро Петрович повернувся до себе в кімнату, звідки продовжував «брехати» чорний ящик. А я всерйоз задумався над пошуками чергового житла.

Узагалі-то це помешкання мало всі вигоди, необхідні студенту, але моє захоплення зіграло зі мною злий жарт. Із першого курсу я проявляв неабияку цікавість до всіх розкопок чи спонсорських програм із реставрації пам'яток старовини. Майже з кожної експедиції я залишав собі щось на згадку. Не мало жодного значення, що то було: старий заржавілий цвях, витягнутий із крокви в прадавньому костелі, чи вицвіла газета початку двадцятого сторіччя; розбита порцелянова чашка чи благенький поламаний мольберт із чийогось горища.

Усе, що було пронизане духом старовини, привертало мою увагу. Знахідки отримували нового господаря і кочували з ним із квартири до квартири, перетворюючи будь-яку домівку на такий собі музей старожитностей. Петро Петрович, проводячи більшість часу вдома, не розділяв захоплення свого квартиранта. Тому безперестанку натякав на депортацію.

Спочатку він гугнявив, що речі збирають у квартирі пил, а з його астмою – це доволі небезпечно. Потім він вигадав, що знахідки заряджені негативною енергією і притягують нечисту силу. А коли на нього впала нижня щелепа, що висіла над дверима замість підкови, його охопила справжня паніка. Бідолаха боявся накликати на себе прокляття і кілька днів поспіль ходив сам не свій, бурмочи під ніс якусь молитву, попри мої пояснення, що той «оберіг» виготовлений

із гіпсу і є виключно бутафорією. Мені його стало шкода, і я пообіцяв, що переберуся, щойно знайду нове житло.

Переступивши поріг, я оглянув оселю і виснував, що Петро Петрович має рацію, називаючи мою кімнату «бюро знахідок». Знахідки були скрізь: висіли на стінах і дверях; лежали під ліжком, на шафі, у шафі та на поличці; стояли під стінами та вікном, словом, займали весь вільний простір. Та найбільше місця забирала старенький велосипед ризької фірми «Лейтнер» 1909 року випуску. Цей дивовижний засіб пересування я знайшов в одному з львівських двориків. Попереду на двоколісного чекали реставраційні роботи.

Я і досі не знав, що маю робити з усіма статками. Здавалося, з кожним днем їх ставало дедалі більше, а розлучитися з ними не дозволяло кредо пошуковця. Сьогодні ця колекція поповнилася ще одним артефактом. Перш ніж розпочати оглядини, я взяв зі столу «бортовий журнал», у якому вів облік усім знайденим речам, і поставив сьогоднішню дату. Навпроти неї написав:

«Конверт у коробці з-під зефіру.

Личаківське кладовище.

Гробівець Ісаєвих».

Я поклав на стіл металеве пуделко – попереду був особливий ритуал налагодження комунікації з минулим. Він починався з налаштування розміреного дихання і продовжувався поверхневим оглядом об'єкта. Поступово голова звільнялася від зайвих думок, і лише тоді наставав час більш детального обстеження.

Бляшана коробка з-під зефіру мала пристойний вигляд, усі інформаційні написи на ній легко розпізнавалися. Щоправда, перша літера дещо стерлася, тому можна було подумати, що написано, наприклад «кефір». Однак назва фабрики «Красный октябрь» чітко вказувала на те, що в руках – коробка саме з-під солодоців. Цей виробник славився на цілий Радянський Союз, але в післявоєнні роки кондитерські вироби фабрики не кожен міг дістати. Попід

кришкою виднілися значні подряпини, що свідчило про часте використання бляшанки. Мені відразу подумалося, що її колишнє призначення – зберігання грошей, але наразі то було лише припущення. Знизу читався тодішній «ГОСТ», номер серії, дата випуску, а також термін зберігання продукції. Ці відомості мене не цікавили, тож я врешті-решт наважився зазирнути в минуле.

Попри проведену підготовку, конверт помітно тремтів у руках – незабутнє відчуття тривоги, що лишилося після прочитаного понад півроку тому листа, розворушило в пам'яті гіркі спогади про батька. Погляд, кинутий на шухляду, де лежало його останнє послання, на мить відволік мене, та справа вимагала зосередження. Я вкотре наповнив легені повітрям, аби вгамувати хвилювання, і продовжив вивчати конверт. Пучки обслідували рельєф, що утворився на папері від надмірної вологості. На жодному боці листа не було ні поштового штемпеля, ні ймення адресата – лише цвіль, що розповзлася поверхнею. Відсутність необхідних розпізнавальних знаків дещо нівелювала мою радість від знахідки, але в конверті був лист, тож я сподівався, що мені таки перепало щось особливе.

Я дістав складений удвоє аркуш паперу, списаний уздовж і впоперек. Не маючи сил стримувати цікавість, узявся читати давнє послання.

«Ніколи не замислювалася над існуванням Господа, але материнське серце змушує звернутися саме до Нього. Мабуть, ніхто у світі не здатен зарадити моїй біді, крім Неба. Пишу з останніх сил, із надією на диво, з обіцянкою служити вірою і правдою будь-кому, хто врятує мою донечку. Очі не просихають від безперервного плачу, серце розривається від болю і б'ється мов в агонії. Воно відчуває, знає, що настав момент розплати за помилки минулого. Я передбачала, що він ніколи не залишить нас у спокої, але гнала цю думку в надії, що помиляюсь, адже минуло вже вісім років.

Він повернувся. Повернувся раптово й несподівано, чітко розрахувавши час своєї появи, – коли Сашка не було поруч. Коли не було до кого звернутися, нікому захистити. Минулого тижня я побачила його біля ратуші із фотоапаратом, але він так швидко розчинився в натовпі, що я переконала себе, ніби то був міраж. Як виявилось – даремно.

Донька пропала вчора. Варто було мені покинути її на хвилику, як він негайно цим скористався. Не догледіла рідну дитину – єдину!

Родіон зателефонував увечері і сказав, що вона в нього. Попередив, щоб у міліцію не зверталася, якщо хочу бачити її живою, й обіцяв завтра повернути. Ніч здавалася нескінченною. Метаючись квартирою, я з кожною годиною щораз більше божеволіла, очей не змикала, молячи Бога про спасіння.

Сьогодні середа. Він призначив зустріч на цвинтарі, біля могили наших дітей. Іду туди, не знаючи, що в нього на думці. Усвідомлюю: він зводить рахунки зі мною. Я його не засуджую – що завгодно, лиш би не чіпав її. Пишу це на випадок, якщо більше не зможу побачити Саші.

Коханий, я боролася за нашу крихітку. Не треба нікого звинувачувати, в усьому винна тільки я: занастила життя двох дітей, скалічила долю Родіона й у дечому свою. Хочу лиш сказати: себе мені не шкода, заслужила. Думаю тільки про вас, мої рідні».

3

Наступного ранку я спускався Личаківською в напрямку Митної площі, щоби потім через Підвальну вийти до «Вернісажу» – ринку, де торгують різним народним причандаллям і антикваріатом.

У місті було вкрай гамірно – година пік. Тарахкотіли старенькі трамваї, курсуючи рейками туди-сюди; шмигали маршрутки, порушуючи всі правила руху в гонитві за пасажирами; метушилися, мов мурахи, люди, несучи на спинах картаті торби в напрямку Винниківського базару. Словом, місто вирувало. Разом із Личаківською я влився в русло Митної площі й вплив на Підвальній, де, здолавши ще один поріг із людського натовпу, опинився в гирлі центру міста.

Хто був у Львові, той у пошуках якогось сувеніра чи подарунка, мабуть, заходив на «Вернісаж». Мене ж цей ринок приваблював концентрацією предметів старовини. Неодноразово, блукаючи тут між торгівельними рядами, я натрапляв на щось цікаве. Більшість продавців давно знали мене в обличчя, тож не гнівалися, коли я брав товар до рук, щоб краще роздивитися. Одним із таких крамарів був старенький єврей Яша. Ми зазнайомилися півтора року тому, тоді, як я, будучи першокурсником, забрів сюди вперше. Мою увагу привернув годинник радянської фірми «Слава», і я не втримався від спокуси взяти його до рук. «А що, юначе, ладний годинник? Ви не дивіться, що механічний. То не електроніка, служити буде вічно», – промовив тоді чоловік, позираючи на мене. «У мого дідуся такий був, тож я і задивився». Ось так, слово по слову, ми й розговорилися.

Сьогодні він, як завжди, сидів на рибальському кріселку з газетою в руках. Синій берет, що кручею звисав над чолом, у парі з окулярами надійно маскували очі гендляря. Насправді він не статті читав, а сканував людський натовп на наявність щедрих клієнтів. Варто було такому опинитися біля прилавка Яші, як той блискавично підсікав його своїм крамарським гачком.

– Добрий ранок.

Мій літній приятель відклав газету і глянув на мене крізь окуляри.

– Добрий ранок, добрий ранок, юначе. Чим завдячую вашому візиту? – Яша, скільки я його не просив, завжди звертався до мене на «ви».

– Та йду до університету, вирішив забігти подивитись, як ви тут.

– Спасибі, Андрійку, усе добре.

– Щось нове маєте?

– Старе ви хотіли спитати, – виправив мене продавець.

Поки я роздивлявся поштові марки вже не існуючої країни – Югославії, Яша розповідав про своїх покупців, здебільшого європейців, а також про новий-старий крам.

– Яшо, ви не знаєте когось, хто здає кімнату? Бажано в центрі.

Співрозмовник схилив голову і, трішки подумавши, відповів:

– На жаль, ні. А що сталося? Знову виселяють?

– Схоже на те. Завалив кімнату знахідками, уже й місця для гостей не залишилося.

Чоловік проявив уроджену кмітливість, запропонувавши вихід із ситуації:

– То в чому проблема? На моєму прилавку завжди знайдеться місце для ваших експонатів. Приносьте.

– Е ні, сюди їм зарано, – відповів я.

Розмови в стилі «перетягування канату» щоразу розважали нас, і ми без проблем розумілися.

– Ще хотів спитати: ви ніколи не чули прізвища Ісаєв? Може, знали когось? Може, батьки щось розказували?

Крамар набрав у легені повітря і неквапом заговорив:

– Батьків моїх війна забрала, синку. А прізвище таке, звісно, чув. Тітка моя троюрідна...

При слові «тітка» я напружився і з надією в очах глянув на Яшу, проте сказані ним слова нічого, крім розчарування, не дали.

– ...мала таке прізвище. Уже померла давно і спочиває собі в Ізраїлі, на Батьківщині.

Я невдоволено опустил голову.

– А що сталось, Андрію?

– Нічого такого. Нещодавно знайшов лист. Захотілося більше дізнатися про автора. Може, порадите, із чого пошуки розпочати?

Співрозмовник, задерши голову, абстрагувався від процесу торгівлі.

– А що ми маємо за фактом?

– Лист, автором якого ймовірно була жінка, і темну історію, описану в ньому...

Далі я коротко переказав товаришеві зміст послання та свої припущення щодо розвитку тих подій. Я чекав пропозицій від більш досвідченого чоловіка. На щастя, вони в нього були.

– У вас є два шляхи: військовий і цивільний.

– Тобто? – перепитав я, утрачаючи терпець.

– Якщо ваша версія про приналежність Родіона до лав Радянської армії правильна, то можна звернутися до військового архіву. Але, на мою думку, починати треба з РАЦСу, а точніше – з його тодішніх виписок, де обов'язково мусять бути дані смерті немовлят і, звісно, певні відомості про їхніх батьків. Так питання може бути вирішене.

Приятель, безумовно, мав рацію.

– Ви дуже розумний чоловік, Яшо.

Крамар крутнув головою й іронічно парирував:

– Ще невідомо, Андрію, хто з нас розумніший: я – мудрий і досвідчений єврей, чи ви – студент, який користується моєю мудрістю безкоштовно.

Висновок продавця звеселив нас обох. Насміявшись, крамар узяв свій телефон.

– Гарзд, а тепер – до справи. Знайдіть-но мені тут Валентину Семенівну.

Я взяв до рук стареньку «нокію», відшукав потрібного абонента і натиснув кнопку виклику.

– Алло, Валечко? Привіт, моя рибонько... Яша, Яша. Ну як ви там?... Ну і слава Богу. Валечко, твоя Рая ще працює в загсі?... Допомога

потрібна, невеличка... Що? У відпустці?... Гм... – Обличчя Яші спохмурніло, та зразу проясніло. – Недовго? Гаразд, зачекаємо, нам нікуди спішити... Ага, нехай. Спасибі тобі!

Попрощавшись, Яша тріумфально глянув на мене.

– Раїса повернеться з відпустки, і я влаштую вам, юначе, аудієнцію в неї.

– А вона не у Львові?

Мій розчарований тон не залишив гендляра байдужим.

– Ні. Але не підганяйте час, Андрійку. Лист пролежав півстоліття, хтозна, може, він чекав саме на вас.

Важко було сперечатися із філософськими роздумами Яші, тому я щиро подякував йому за пораду і вирушив до трамвайної зупинки. Довелося підбігати до вагона, щоб не спізнитися на пару.

Костел Святої Єлизавети на перехресті вулиць Городоцької та Степана Бандери впирався гострими шпильями в самісіньке небо, настромлюючи голубе простирадло на свої наконечники.

Я минув його за лічені секунди й чвалом продовжив шлях до університету, дорогою прикупивши газету рекламних оголошень. Треба ж урешті-решт знайти нове житло! Хол альма-матер зустрів мене мертвим штилем: ані тобі буденного галасу, ні метушливих студентів, лише годинник тихо викарбовував час, показуючи чверть на дванадцятю. Зійшовши на другий поверх, я подався в кінець коридору, порушуючи своєю присутністю застиглу тишу, що бувала тут хіба в період літніх канікул. Зараз це видавалося дивним, адже на носі – сесія.

Двері аудиторії під номером тисяча двісті вісім були зачинені. Але голос професора Мартиновича дивним чином пробивався крізь них назовні і щезав десь за поворотом. Я тихо зайшов досередини, намагаючись не привертати увагу, та моя поява оживила однокурсників. Хвиля шепотіння, що здійнялася з перших рядів, докотившись до останніх, переросла в справжнісіньке цунамі. Професор гримнув долонею по столу.

– Тихо! Тиша в аудиторії! – після приборкання гвалту викладач звернувся до мене. – Студенте Багрію, коли ваша ласка, поясніть причину свого спізнення.

Я не люблю надмірної уваги, ніяково почуваючись на людях, тож просто схилив голову, вибачаючись у такий спосіб перед професором. Викладач, схоже, зрозумів жест, бо дозволив сісти на місце, що пустувало поміж кращих друзів – Апостолів.

Такі прізвиська хлопці отримали через свої імена: Петро та Павло, а ще завдяки нерозлучності. Вони разом ходили до школи, вступили до одного вишу, жили в одній кімнаті. Украй рідко і мало хто бачив їх нарізно. А кому випадала така нагода, той одразу цікавився: де другий Апостол? Утім на вигляд хлопці були цілковитими протилежностями. Павло був худючий, як тріска, з коротенькою зачіскою. Петро ж – гладкий, мов гарбуз, і з кучерявим волоссям. Характери друзів теж різнилися: перший міг вибратися з будь-якої халепи і мав вдачу хитрого лиса, другий був абсолютно безпорадний, ніби вчора на світ народився. Однак у Петрові, крім відданості другу, жила ще одна незмінна пристрасть: любов до «Карпат» – улюбленої футбольної команди. Так, тримаючись купи, хлопці непогано давали собі раду.

Ми заприятелювали з перших днів навчання, бо утрюх заселилися до одної кімнати гуртожитку. Хлопці спокійно сприйняли моє захоплення старовинними речами й ніколи не виказували свого «фе», коли я приносив щось зі своїх мандрівок у наше спільне помешкання. Щоправда, комендант гуртожитку Віра Прокопівна, «баба-грім», як ми її називали, мала іншу думку. У неї все було за правилами.

Після одинадцятої вечора гуртожиток зачинявся, і будь-які нічні візити заборонялися. Спізнився – спи на вулиці. У кімнатах – порядок, жодних залишків їжі на столах. «Нічого тарганів годувати!» – повторювала Віра Прокопівна. Ну а мене, «асоціального» елемента, вона пообіцяла позбутися, щойно побачила, на що

перетворилася наша кімната після мого двомісячного в ній проживання.

Так і сталося.

Після першого семестру з подачі комендантки мене попросили з гуртожитку із формулюванням «порушення правил і розпорядку проживання». Із цього моменту розпочалося моє кочівне життя. Павло з Петром щоразу охоче допомагали мені перевозити речі. Так буде й цього разу. Коли я поклав на парту газету рекламних оголошень, Апостоли одночасно націлилися на неї. Першим здався Петро.

– Знову в дорогу? – поцікавився пошепки.

Я закивав і так само тихо спитав:

– Допоможете, коли знайду житло?

Хлопці примружили очі на знак згоди, і я, наперед подякувавши, відкрив часопис на розділі «нерухомість».

Здам, продам, винайму, візьму... Господи, скільки цих слів я перечитав за свою долю горе-квартиранта, годі й полічити! І знову все спочатку. Знову на старті, щоби взяти участь у марафоні, довжина якого невідома. Ганебне відчуття естафетної палички, що її передають із рук у руки власники помешкань, вкотре прокидається в глибинах моєї душі. І не видно цим перегонам ні кінця ні краю. Я не просто в пошуках тимчасової оселі, я безхатченко по життю – не маю навіть рідної домівки. Проте є одна перевага: я загартований багатократними поневіряннями, й цього разу також не збираюся коритися примхам долі. Стрибаю очима по рядках, маркуючи одне за одним оголошення, що починаються словами «візьму на квартиру» або «здається кімната». Завантажую інформацію в мозок, де вона миттєво обробляється біологічним процесором, не даючи змоги рекламним оголошенням надовго зависати в голові, – відбираю найнеобхідніші.

У моєму випадку сподіватися швидкого результату – марна справа.

Зазвичай сучасний студент – особа, укомплектована ноутбуком, гардеробом і тугеньким гаманцем. Ноутбука в мене немає, гардероб здебільшого скромний: зношений та обшарпаний тривалими мандрівками, ну а в гаманці, здається, навіки оселився протяг. Господарі, зачувши скільки квадратних метрів житлоплощі мені потрібно для речей, одразу виставляли мене за двері. Ні на кого не тримаючи зла, я мовчки розвертався й ішов геть. Ідеальним варіантом, звісно, була б квартира без господаря, але наразі таке задоволення не з моєю кишенею. Тож подібні оголошення я до уваги не брав, однак усерйоз міркував про нову роботу. Інколи мені здавалося, що пошуки – це моя карма: шукати таємниці, старі речі, притулок, усе давно закинута й забута.

До кінця лекції я переглянув усі підходящі оголошення й, задоволений продуктивністю своєї праці, радісно зустрів кінець пари.

Університетський дзвінок діяв на студентів, як червона лампочка на собаку Павлова. Усі, як за командою, зірвалися зі своїх місць і кинулися до виходу. Апостоли, керовані інстинктом натовпу, прошмигнули повз мене і, вклинившись у студентський потік, разом з усіма почали штурмувати двері аудиторії. За секунду зелена футболка, що була на Петрові, прихильникові львівських «Карпат», розчинилася в натовпі.

Я спокійно поскладав речі і рушив до виходу, та зненацька хтось штрикнув мене в спину. Озираючись, я побачив Гримчака. Той по-вовчому дивився мені просто у вічі.

– Як справи? – холодно спитав він.

– Привіт. Більш-менш. А в тебе?

– Розмова є. Відійдемо?

Я кивнув, і ми мовчки вийшли до коридору.

Ростик був грубої кістки. Не приділяючи великої уваги спорту, мав атлетичне тіло з борецькою шиєю. Довжелезні руки, обвантажені великими кулаками, доповнювали міцну статуру й робили його схожим на примата. Навіть хода підтверджувала теорію Дарвіна.

Проблиски еволюції проступали в погляді, яким однокурсник уміло користувався під час спілкування. Залежно від ситуації ним він пригноблював жертву або ж викликав симпатію до себе, хитро примружуючи очі. Яка тактика буде задіяна проти мене?

Гримчак роззирнувся в пошуках підходящого місця для розмови і за мить потягнув мене в куток.

– Потрібна допомога.

Зміст сказаного суперечив його тону. Моя відповідь була стриманою.

– Слухаю.

– Є одна справа.

– Яка? – обірвав я Гримчака.

– Я збираю нову команду. Спочатку будемо рити інформацію, а потім їздити на розкопки...

– Чи грабунки?

Гримчак просвердлив мене поглядом і продовжив холодити голосом.

– Прикуси язика! Я тобі діло пропоную. Чи ти все життя збираєшся ходити самітником?

Я опустив голову і вдавав, що обмірковую пропозицію, та співрозмовник і не думав послаблювати хватку.

– Якщо боїшся міліції, то не дрейф. Брат прикриє.

Натиск однокурсника зростав – розмову слід було завершувати.

– Ростіку, не ображайся, але я відмовлюся. Тебе цікавить дещо інше, ніж розкопки. Хоча буду мати на увазі.

Гримчак зміряв мене в'їдлигим поглядом, але попрощався тепло.

– Ну, гаразд. Моя справа запропонувати. Якщо передумаєш, даси знати.

На цьому й розійшлися.

Дзвінок на пару має пропорційно протилежний вплив на студентів супроти дзвінка на перерву. Усі, мов сонні мухи, потихеньку стягують свої тіла до аудиторії і ліниво розсідаються по місцях. Я поплівся до останніх рядів, де збирався ще раз безтурботно перечитати

послання з кладовища. Петро забронював мені місце під вікном. Вислухавши вступне слово викладачки з техніки рисунка, я тихенько дістав із наплічника лист і поринув у минуле.

Версії, що вибудовувалися стосовно трагічних обставин, висвітлених у листі, породжували тривогу. Схоже, авторка заплуталась у павутинні своїх вчинків. Що спонукало її робити хибні кроки? Чому вмерли немовлята? Яку роль у її житті відіграли чоловіки?... Розмотувати цей клубок можна було б до безкінечності, але за такого мізерного обсягу інформації то була марна справа. Треба братися за власне розслідування.

Зненацька я відчув, що цей лист має значно більшу цінність, ніж звичайний аркуш паперу. Описана в ньому ситуація могла претендувати як мінімум на роль сполучної ланки в чийось спогадах, а як максимум – доказової бази в кримінальній справі. Адже викрадення дітей – серйозне правопорушення. Бажання розшукати дівчинку зростало – я мав мізерну надію знайти її живою!

Аудиторію зі стану дрімучості вивів дзвінок. Одногрупники, мов за командою, здійняли галас, устаючи з місць. Я продовжував загіпнотизовано дивитися на прочитаний лист, зміст якого гучно відлунювався у свідомості. Розчулений і сповнений співчуття до тієї жінки, я сидів і міркував, що могло трапитися з нею того дня.

– Багрію! Ти чого завмер? – крик Павла висмикнув мене з роздумів.

Я глянув на одногрупника і, похапцем зібравши речі, поспішив до іншої аудиторії.

На останній парі ми здавали залік з історії архітектури, що його приймав Казимир Григорович. Саме той Григорович, з яким ми об'їздили половину Західної України і який, будучи куратором нашого неофіційного товариства, залюбки розробляв для нас нові маршрути. Професор був удівцем, тож вільний час присвячував студентам. Тими, хто виявляв до минулого неабияку цікавість, опікувався найдужче.

Одним із них був я. Коли прийшла моя черга, викладач передусім розповів про плани на літо, й лише потому почав залік. До речі, його я склав на відмінно. Однак панібратства між нами ніколи не було. Навпаки, Казимир Григорович тримав дистанцію і поза вишем, вимагаючи від нас більших знань, ніж ті, що могли б знадобитися на розкопках чи оглядинах різноманітних пам'яток історії. Я відпросився в нього після заліку та взявся за вирішення своєї житлової проблеми.

До кінця дня, за наперед обдуману схему, я обдзвонював орендодавців із позначених власноруч оголошень і ходив за надиктованими адресами. Як і слід було чекати, нічого вартісного я не знайшов. Точніше, власники помешкань не бачили в мені адекватного квартиранта, надто коли чули, що величезна кімната мені потрібна, щоб захарастити її від підлоги до стелі. Находивши з десяток кілометрів, я геть змучений, уже під вечір, забрів у «Мак-Дональдс», що на проспекті Свободи.

За кілька хвилин я скромно вечеряв бігмаком, сидячи на другому поверсі фастфуду, і споглядав підсвічену оперу, людей, які роїлися довкола фонтана, темні вікна театру Заньковецької. Спостерігаючи за життям нічного міста, думками я повернувся до листа з кладовища. Я бачив його як окремих пазл, що випав із картини чийогось життя в минулому і заблукав у теперішньому часі. Я і гадки не мав, що незабаром власноруч реконструюватиму цю картину віднайденими пазлами, відновлюючи події того злочасного дня.

Коротка трапеза скінчилася заповненням анкети, що давала шанс на роботу у фастфуді, – заняття, звісно, не надто престижне, але вкрай необхідне.

4

Двері цього під'їзду мало чим відрізнялися від решти дверей, що їх мені довелося відчиняти за останні кілька днів, бігаючи в пошуках нового житла. Єдиною відмінністю була коричнева фарба, якою невміла рука помалювала не лише дерев'яне полотно, а й клямку. Пружина на дверях миттю стягнулася до первинних розмірів, гримнувши дверима в мене за спиною, щойно я переступив поріг. Здійнявся страшенний гуркіт, збиваючи на шляху глухонімі стовпи тиші і дрімучого спокою, що мирно співіснували тут до моєї появи.

Тиньк, що посипався від удару дверей об дерев'яний одвірок, укрив моє волосся сивим попелом. Я негайно заходився стріпувати його з голови, оглядаючи при цьому під'їзд. У кутку один на одному були поскладані два столи, під ними спочивало причандалля для наведення чистоти: відро і віник. Над столами висіло маленьке дзеркало, укрите павутиною тріщин, у якому ледь відбивалося моє обличчя. Праворуч виднівся вхід до підвалу, заґратований металевими прутами. На дверях квартири номер один сіпнулася фіранка, і я зрозумів, що за мною стежать. Правду кажучи, цей факт мене нітрохи не збентежив – за роки свого кочування я зрозумів, що люди бувають різні: зі своїми характером і звичками. Значно більше мене цікавила особа, на зустріч з якою я йшов. Телефонем голос цієї жінки видався мені змученим і дещо наляканим, однак тепер це не мало значення. Найважливішим було те, що ця людина погодилася дати притулок мені і моїм речам.

Дерев'яні сходи жалібно постогнували, та я рішуче сходив нагору. Була четверта година дня – час, на який було призначено зустріч. Нарешті я піднявся на третій поверх і зупинився, намагаючись визначити, котра із квартир мені потрібна. Тьмяне світло, що пробивалося крізь єдине вікно між четвертим і третім поверхами, допомогло розгледіти цифру «п'ять». Це означало, що мені слід повернути праворуч – туди, де панувала суцільна темрява. Я не

здивувався, бо останнім часом дедалі частіше доводилося бувати в «темних» місцях. Двері квартири номер шість не мали скляних тахлів, як більшість дверей у старих будинках, – суцільне темно-коричнєве полотно. Часу на оглядини не було, тож я поквапом натиснув гудзик дзвінка. Із півхвилини я стояв у цілковитій тиші й темряві – ніхто не відчиняв. Я ще раз подзвонив. Аби дізнатися, чи є хтось у квартирі, я притулив вухо до дверей, і саме цієї миті по той бік озвався тихий жіночий голос.

– Хто там?

Це було так несподівано, що я відсахнувся, мало не вдарившись головою об стіну.

– Доброго дня. Мене звати Андрій. Я стосовно квартири, – відповів я, розгублено чухаючи потилицю.

Скрипнув замок, і за кілька секунд двері відчинилися, але не повністю, а на довжину запобіжного ланцюжка. Крізь шпарину вислизнув ледь помітний протяг і обвіяв мої ніздрі духмяним кавовим ароматом.

Я заговорив якомога привітніше:

– Я розмовляв із вами телефоном. Пам'ятаєте?

При слові «телефон» жінка здійняла руку, і я помітив у ній мобільний. Вона дивилася на нього, ніби перевіряючи, чи з ним усе гаразд; так, ніби від того залежала її доля. Це виглядало дуже дивно.

– Так, пам'ятаю. Одну секунду, – промовила вона тихо.

Співрозмовниця зачинила двері, щоб зняти ланцюжок, і врешті впустила мене до помешкання. Я ступив до коридору і з цікавістю глянув на жінку, яка цілком адекватно відреагувала на мої вимоги щодо житла.

Її врода вперто тримала оборону перед віком. Тонкий стан, від шиї до самих п'ят, вигідно підкреслювала чорна сукня. Із плечей жінки спадала темно-синя шаль. Стрункість, чи то пак витонченість, була притаманна всім частинам її тіла: від пальців на руках до тонкого, загостреного носа. Та соло в цьому тілесному ансамблі виконували очі: дві великі темні перлини вирізнялися своєю барвою на тлі

світлої, матової шкіри та доладної зачіски, створеної з густого чорного волосся. Щоправда, зараз її погляд був націлений у підлогу. Складалося враження, ніби жінка мене боїться, тож я вирішив зняти напругу й відрекомендувався:

– Мене звати Андрій, прізвище Багрій.

– Приємно. Ельза Олександрівна.

Я по-джентльменськи кивнув і завмер, чекаючи запрошення оглянути кімнату. Жінка переклала телефон у другу руку і врешті запросила пройти за нею.

– Прошу. Це ваше майбутнє помешкання. Тільки накиньте, будь ласка, ланцюжок. Якщо домовимося, це – перша умова, якої необхідно дотримуватися: завжди зачиняти двері на замок і накидати ланцюжок.

– Гарзд, – насторожено відповів я, виконуючи наказ хазяйки. Ніжний аромат кави продовжував лоскотати мої ніздрі.

Ельза Олександрівна мовчки повела мене в кінець довгого коридору. Дорогою я розглядав її помешкання. Це була двокімнатна квартира з надзвичайно високими стелями, як і в більшості будинків, збудованих у Львові за австрійської влади. Меблі були переважно радянської епохи, не мали естетичної цінності і, здавалося, опинилися тут випадково. Єдине, що привернуло мою увагу, – старовинне дзеркало в коридорі. Вставлене в різьблену дерев'яну раму овальної форми, воно найбільш гармонійно вписувалося в інтер'єр цієї старої оселі. Цілком вірогідно, що то була робота закарпатського різьбляра Сільвая і, можливо, десь на зворотному боці був його автограф.

– Ваша кімната в кінці коридору. До мене іноді приходять відвідувачі, тож я просила б вас не турбувати їх зайвий раз своєю присутністю.

Нарешті їй вдалося приборкати хвилювання, і голос зазвучав більш упевнено. Прохання жінки анітрохи мене не збентежило: її квартира – її правила.

Ми зайшли до кімнати, і я став на порозі, приголомшений її простором.

Тут було стільки місця, що мені не довелося б думати, куди і як складати речі. Крім того, у кутку бовваніла велика шафа, що могла б сховати в собі левову частку мого майна. Під стіною стояв диван, а побіч нього – великий письмовий стіл. Зі стелі, наче бурулька, звисала подовгаста люстра. Та найбільше вражав вид із вікна. Просто на мене дивився костел Святого Андрія, що входив до комплексу монастиря Бернардинів. Чи можна було мріяти студенту-вигнанцю про такі умови проживання? Криву наростаючого задоволення перервала власниця розкішного помешкання.

– Здається, вам сподобалося.

– Так, навіть дуже. Уявити не міг, що житиму навпроти монастиря Бернардинів!

Вона ледь усміхнулася.

– Нічого, із часом звикнете. Я заварю каву, а ви поки при звичаюйтеся.

Жінка розчинилась у темряві коридору власної квартири.

Я провів її поглядом і попрямував до кімнати. Саме попрямував, бо вона була така велика, що тут можна було і ходити, і стрибати, а завдяки висоті стелі – завиграшки грати у волейбол. Обвівши щасливим поглядом квартирний обшир, я присів на старий пружинний диван – у нетрях душі миттю прокинулося відчуття чогось знайомого, зашкребло, сповіщаючи про свою важливість, як немовля тихим кректанням повідомляє батьків про своє пробудження.

Схожий диван колись був і в нашій хаті, у тій, де я жив із мамою-татом. Мимоволі згадалось, як ми втрьох полюбляли сидіти на ньому перед телевізором, розглядати сімейні альбоми чи просто читати книжки. Нині не було ні хати, ні нашої сім'ї, а я став безпритульним. Життя викрутило руки до хрускоту кісток. Час потроху залікував рани. Я продовжив навчання. Мама зосталася під наглядом лікарів і своєї сестри в Мадриді. А батько...

Голос Ельзи Олександрівни повернув мене зі спогадів.

– У вас усе гаразд?

Склавши руки навхрест, вона стояла на порозі і спостерігала за мною.

– Так-так.

– Тоді ходімо, усе готово.

Я вийшов за жінкою в коридор і, глянувши на себе у дзеркало, зрозумів, чому вона цікавилася моїм станом, – на очах виблискували сльози. Я негайно витер їх рукавом.

Місце, де зазвичай готують їжу, у квартирі Ельзи Олександрівни мало абсолютно інше призначення. Воно скидалося на кімнату-музей, де виставлялись експонати, для приготування кавового напою. На поличках тулилися зо два десятки джезв різної ємності. Мені впала в око одна з них: срібна, середнього розміру. Їй, як на мене, було не менше ста років. Полиці на протилежній стіні прикрашали кілька ручних млинок – у них мололи кавові зерна на різні фракції. У креденсі, що стояв праворуч від мене, виднілися з десяток скляних слоїків із різними сортами кави. Посеред кухні стояв великий дубовий стіл із порцеляновим сервізом і кавником. Решта кухонного начиння ховалася від людського ока в нижній частині креденса. Настроєвості додавали гардини темно-бордового кольору, що перекривали доступ сонячному промінню. Це була територія справжнього гурмана.

– Гарна кухня, – промовив я.

– Дякую.

Каву пили з порцелянових чашок і, ласуючи вівсяним печивом, вели розмову про майбутнє співіснування.

– Ви казали, що у вас багато речей.

– Так. Справа в тому, що я колекціоную предмети старовини. Загалом то недорогі речі, бо на такі бракує грошей. Але в мене їх назбиралося чимало.

– А де ви їх берете? – адресувалося мені чергове запитання.

– Зазвичай знаходжу. Це дуже цікавий процес.

– Згодна.

Я перевів подих і запитав:

– Ви не заперечуватимете, якщо я заставлю ними всю кімнату?

На якусь мить Ельза Олександрівна завмерла, але відповіла позитивно:

– Зовсім ні. То ваша кімната, що хочете те й робіть. Головне – підтримуйте чистоту і намагайтеся не галасувати, коли в мене будуть відвідувачі.

Підбадьорений останніми словами співрозмовниці, я поставив цілком логічне запитання:

– Вибачте за надмірну цікавість, але що то за відвідувачі?

– Мої клієнти.

– Клієнти? – вирвалося в мене з несподіванки.

– Так. Я ворожу на кавовій гущі і на картах.

– Цікаво, – відповів я, поставивши чашку на стіл.

– Сподіваюся, ви розумієте, що тиша і спокій є неодмінними атрибутами такого процесу.

– Так-так, звісно. Якщо бажаєте, я можу йти з дому на той час...

Вона різко обірвала мене, не давши змоги закінчити думку.

– Нема потреби. Досить належно поводитися.

І хоч її вимоги були обґрунтованими, як на мене, вони свідчили про надмірну обережність. Очевидячки, Ельза Олександрівна надто серйозно сприймала свій фах. Однак подумки я з нею погоджувався. Адже в кожного з нас є свої таргани: хтось колекціонує антикваріат, хтось ворожить, хтось займається йогою, хтось – політикою, а хтось узагалі байдики б'є – кому як зручно, той так і живе.

– І ще одне...

Я підвів погляд.

– Мені треба перевірити ваші документи.

– Гаразд. Паспорт підійде? Але я не взяв його з собою.

– Нічого. Покажете, як переберетеся.

Насамкінець ми домовилися про плату. Я допоміг Ельзі Олександрівні записати у її мобільний свій номер і, подякувавши за

гостину, покинув її оселю.

Опинившись на вулиці, я навмисне подався до костелу Святого Андрія, щоби знадвору роздивитися вікна нового помешкання. Із цього боку їх була пара. Одне – на кухні, друге – у моїй кімнаті, з дерев'яними рамами, пофарбованими білою фарбою, що порепалася від часу. Милуючись архітектурою будинку, у моєму нутрі зародилося бажання якнайшвидше переїхати в нові покої. Найскладнішим етапом у цьому процесі були кілограми багажу: щоби впоратися з ними, мені необхідні Апостоли. Я телефоном зв'язався з Петром й отримав його обіцянку допомогти. Затим поспішив додому, аби підготуватися до рантки, бо пообіцяв йому, що спершу проставлюся.

Петро Петрович грівся на сонечку у дворику разом з іншими сусідами. Маючи обмаль часу, я лише привітався з ними і вибіг на другий поверх. Старенький замок заскреготав від обертів ключа, рипнули завіси і я опинився всередині. Не зачиняючи дверей, я пройшов у свою кімнату і, витягнувши шухляду, дістав звідти невеличку скриньку, вщент напхану валютою. Треба взяти рівно стільки, щоби вистачило посидіти з друзями у кнайпі. Зрештою, купюра номіналом у двадцять євро перекочувала в гаманець, і, поклавши назад бутафорний сейф, я вибіг на вулицю.

– Двері закрив! Буду пізно! – вигукнув я хазяїну на прощання.

Дідуган махнув рукою і щось сказав, але ті слова мене так і не наздогнали.

За годину наше нечисленне товариство насолоджувалося скромними посиденьками в генделику. На столі була пляшка напівсолодкого вина і легка закуска. Павло, який чомусь захмелів після першого келиха, сидів, сперши підборіддя на зчеплені руки й із закритими очима похитувався під мелодію джазової композиції. Атмосфера налаштувала на бесіду.

– Тобі не набридло переїжджати з місця на місце? – запитав Петро, торкнувшись своїм келихом мого.

Я надпив трохи вина і відповів:

– Набрідло. А вам не набридло постійно тягати мої речі?

У розмову втрутився Павло.

– А хто ж їх носитиме, крім нас? Ми ж товариші.

– Це точно! – погодився я і підніс келих, виголошуючи цілком логічний тост: – За друзів! Себто за вас.

Ми знову випили.

– Слухай, а коли ти забереш той старий патефон? – запитав Павло. – Тільки не думай, що він нам заважає. Я просто цікавлюся.

– Якби водилися вініли, то ми б іноді слухали, а так пилом припадає, – доповнив Петро.

– Заберу обов'язково. Коли матиму своє житло, тоді й заберу.

Апостоли презирнулися і, мов телепати, одночасно видали:

– Ой, мабуть, іще довго чекати.

Ми зареготали. Від випитого настрої стрімко піднімався, тож було вирішено збільшити градус напоїв. Межа тверезості дуже швидко залишилася позаду. Друзів потягло на пригоди. Я розрахувався, і ми попростували до нічного кіоску.

Наступні події вечора хаотично змінювалися, мігруючи від розпивання слабоалкогольних напоїв до незграбних фліртувань із дівчатами. Пам'ять почала відмовляти мені вже після другої пляшки пива і зовсім зрадила, коли ми з друзями прощалися. Далі – суцільна амнезія.

Привели мене до тям пульсуючі удари у скронях. Вони потрапляли точно в ціль, викликаючи нестерпний головний біль. Похмільна «головотроща» ускладнювалася пекельною посухою в горлі. Я насилу продер очі й підвівся. Розгледів на столі горня, ймовірно з водою. Переконавшись, що то не міраж, я схопив кухлик й одним махом спорожнив його.

«Мабуть, Петро Петрович, помітивши мій стан, потурбувався, – виснував я з полегшенням. – Чоловік зрозуміє чоловіка з півслова. А чи зрозуміла б таке Ельза Олександрівна? Байдуже! Ідеальних людей не існує. Бо той самий Петро Петрович, який урятував мене від зневоднення, так і не змирився з моєю пристрастю до колекціонування старожитностей».

Під монотонне пульсування головного болю я ще кілька годин пролежав у ліжку, обдумуючи план евакуації з цієї квартири на іншу.

Упродовж кількох наступних днів ми з друзями мали етапувати мої речі на місце їхнього нового заслання. Почали з найнеобхіднішого: одягу, начиння, книжок, журналів і деяких найцінніших для мене знахідок. Прихопили також мішок картоплі та півмішка цибулі. Справа була не з легких, тому ми вирішили, що однієї ходки на сьогодні досить. Увесь новоприбулий багаж склали в коридорі.

Залишившись наодинці, я взявся за облаштування своєї кімнати, витративши на це кілька годин. Надвечір до мене зазирнула Ельза Олександрівна.

– Це всі ваші речі?

У її словах не було жодного негативу чи докору, але щось мене збентежило.

Її очі. Сьогодні вони здавалися надто втомленими і ніби заплаканими.

– Ні, але більшість уже тут.

– Ходімо, вип'єте кави, перепочинете.

Попри пізній для кавування час, відмовити господині дому я не наважився. Кава парувала у філіжанках, сповиваючи простір кухні предивним ароматом.

Руки Ельзи Олександрівни чомусь тремтіли. Спроби приховати це зводило нанівець блюдце, що зрадливо подзенькувало, коли вона клала на нього чашку. Я також відчував напруження, що зависло в просторі, але пояснення йому не знаходив. Урешті жінка обхопила горня обома руками й більше не намагалася прилаштувати його на місце. Після паузи обопільного зняковіння я заговорив перший:

– Бачу, кава для вас не лише робота, а й джерело насолоди.

– Можливо. То де ви навчаєтеся? – швидко знайшлася вона.

– У Політехніці, на реставратора.

– Зрозуміло. А звідки будете?

Питання виявилось ударом під дих. Несподівано для себе я опустил голову.

Схоже, Ельза Олександрівна розумілася не тільки на кавовій гущі, а й на людських емоціях, бо, помітивши мій розпач, спитала:

– Ви не хочете про це говорити?

Перш ніж відповісти, я сьорбнув кави.

– Ми з батьками жили в Дрогобичі.

– Жили?

– Так. Зараз усе змінилося...

Мені не хотілося говорити про минуле з майже незнайомою людиною, тому я вмовк.

– Ніколи не знаєш, коли його величність життя підставить тобі ніжку, та все ж цього можна уникнути.

– Маєте не увазі ворожіння?

Вона неквапно надпила з філіжанки і, дивлячись мені у вічі, мовила:

– Більшість людей не вірять у те, що долю можна передбачити. Але це можливо.

Я ледь усміхнувся, не приховуючи скептицизму.

– Даремно ви так реагуєте.

Ельза Олександрівна на хвильку вмовкла, а потому розказала історію одного зі своїх клієнтів.

– Яюсь до мене звернувся поважний чоловік, просив сказати, коли стане багатим. Однак кавова гуща віщувала протилежне: зубожіння. Він пішов з іронічною посмішкою на вустах, та за два тижні знову стояв у мене на порозі. У нього виявили рак печінки. За кілька місяців він витратив на лікування всі свої заощадження, щоправда – вижив.

Це звучало переконливо, але вірити я не збирався. Та Ельза Олександрівна знову здивувала своїм умінням читати думки.

– Ви таки не вірите мені...

Я не мав наміру сперечатися зі своєю орендодавицею, тож відповів якомога лаконічніше:

– Можливо, у цьому щось є, але особисто мені не доводилось зустрічатись із подібними фактами.

Я допив каву і відклав горня на край стола. Та, схоже, Ельза Олександрівна вирішила довести, що ворожіння – справа серйозна. Вона накрила мою чашку блюдцем і перевернула її догори дном. Потім зробила нею три оберти і знову перевернула. Кавова гуща стікала стінками, залишаючи по собі якісь абстрактні візерунки.

Я уважно стежив за рухами жінки, чекаючи вердикту. Однак заклопотаний погляд Ельзи Олександрівни не віщував нічого доброго.

– Ну, що там вийшло? – спитав я, не помітивши, як моя байдужість перетворилася на зацікавленість.

Ворожка мовчки глянула на мене. Її обличчя зблідло, а в очах зродилося сум'яття.

– Нічого такого. Візерунок невиразний, – відповіла вона коротко, та я здогадався, що – нечесно.

Після тих слів Ельза Олександрівна поспішно підвелася і зі своєю чашкою пішла до раковини. У цю мить короткими звуками на низьких тонах захрипів її мобільний, і вона, сіпнувшись, упустила горня. Посуд зорепадом порцелянових скалок розлетівся навсібіч, але жінку це аж ніяк не збентежило – схопивши з підвіконня телефон, вона побігла до кімнати.

Я ще раз глипнув на візерунок, залишений гущею на стінках філіжанки, витягнув із кишені мобільний і за лічені секунди сфотографував «пророцтво», а затим прибрав із підлоги уламки порцеляни. Цього вечора ми з Ельзою Олександрівною більше не бачилися.

Двадцять, дев'ятнадцять, вісімнадцять, сімнадцять...

Знову і знову я перетасовував колоду з чисел у зворотному порядку, аби сон нарешті взяв мене у свій полон, але свідомість уперто тримала оборону. Моя одвічна біда: не можу заснути на

новому місці. Сьогодні ця проблема, здавалося, не вирішиться жодним чином, тому я встав і підійшов до вікна.

Львів сповивала ніч.

Небо висіло над старовинними будинками темним покривалом, сховавши від людського ока навіть зорі. Тільки монастир і костел Святого Андрія підсвічувалися жовто-синьою ілюмінацією. Від такої гами кольорів здавалося, що статуї святих Ордену бернардинів на щит-фронтоні костелу набували більш строгого та застережливого вигляду. Колона перед входом у храм була німим свідченням облоги міста військами Хмельницького. Спочатку на монументі височіла фігура Святого Яна, але в 1944 році вона безслідно зчезла, тож стовп увінчали вазою. Між входом у храм і колоною, мов на Голгофі, стояв хрест. Розп'яття на ньому нагадувало кожному, хто виходив із храму після недільної відправи, що дотримуватися заповідей Отця треба і за межами дому Господнього.

Роздуми про вічне навіяли сон, і я повернувся в ліжку. За хвилину Морфей спровадив мене у своє царство, однак засинав я з відчуттям тривоги – мій спокій бентежили результати ворожіння.

5

Наступного ранку далися взнаки всі мінуси проживання в центральній частині міста. Вуличний шум удерся до кімнати разом із сонячним промінням, піднявши мене з постелі. Проте в цьому фальстарті був і свій плюс: уперше за кілька останніх днів вдалося повноцінно поснідати.

Ельза Олександрівна зі спальні не виходила. Намагаючись уберегти її сон, я швидко зібрався і вибіг на вулицю. Галицька площа проковтнула мене, як сотні інших людей, які перетинали її з вулиці Франка в напрямку центру. Я з головою пірнув у людський вир, але топитися в ньому не збирався. Бо мав розроблений уночі план дій, що сьогодні повинен був утілитись у життя.

Для початку я звернув на Валову, аби дістатися нею площі Ринок. Колись у павутинні вузьких вуличок, переплетених між собою довкола площі, я натрапив на вивіску, що інформувала про послуги ворожки. Це залишилося б у закапелках пам'яті, якби не опудало ворони, закріплене над вивіскою. Здавалося, що то птах утримує табличку, а не навпаки.

Ще вночі я думав дізнатися значення візерунка, залишеного кавовою гущею на стінках чашки, в Ельзи Олександрівни, та, згадавши її реакцію, вирішив зайво не турбувати хазяйку. Сподіватися, що ця людина скаже правду, підстав не було. Хвилювало інше: що то за правда? Відповідь на своє запитання я мав намір отримати за кілька хвилин.

Львівські дворики – своєрідні в'язниці.

У більшості випадків до них потрапляють через єдиний вхід й одразу опиняються в полоні стін, що оточують невеличку територію по периметру. Зайдам вони не залишають вибору: або в під'їзд, або назад. Ось і я стояв у одній із таких резервацій на Староєврейській вулиці й дивився на опудало ворони. Довколишні будинки стриміли суцільним частоколом, а голубенький квадратик неба, обкреслений

дахами будинків, спокійнісінько висів над моєю головою і здавався цілком нерухомим. Я вступив у під'їзд і швидко зійшов на другий поверх.

Двері відчинила жінка з парою пер, устромлених навхрест у клубок сивого волосся. Із вигляду було їй близько сімдесяти. Про поважний вік свідчило пооране глибокими зморшками чоло й зіжмакана веснянкувата шкіра. Бадьорістю сяяли хіба очі, випромінюючи мудрість прожитих літ. Одяг на ворожці був хатній: байкова сорочка та лляні штани, що підкреслювали стрункість її, певно, гарних замолоду ніг. У такому вигляді вона походила на індіанського вождя.

– Доброго дня. Я побачив вивіску на вашому балконі. Хотів із вами порадитися в одній делікатній справі.

Трохи подумавши, вона впустила ранішнього гостя в помешкання.

– Справа в тому, що один мій друг скористався послугами вашої колеги і йому наворожили щось незрозуміле.

– Що саме? – То були перші її слова. – І не варто обманювати. Вам це не личить.

У мене з'явився намір опротестувати її закід. Та поки я думав над апеляцією, жінка завела мене у велику кімнату, вікна якої наглухо закривали штори. Тьмяне світло компенсували кілька палаючих свічок. Коли зір адаптувався до тутешнього посвіту, я розгледів круглий стіл у центрі кімнати і з десятків тотемів на стінах. Найбільше уваги привертала голова якогось ідола, установлена на високій колоні. У кутку, де стояв старенький сервант, щось ворухнулось і підскочило. Я помітив клітку з чорним пташеням, яке сиділо, не подаючи жодного звуку. Потому я взявся нишпорити поглядом по закутках у пошуках додаткових атрибутів чаклунства. До них, без сумніву, належала книга у шкіряній обкладинці, що лежала на столі. Тверезе мислення капітулювало перед бурхливою уявою, у якій зринули обряди і священні ритуали, що могли проводитися тут опівночі. Питання ворожки повернуло мене до реальності.

– Ви не сказали, що спонукало вас збрехати.

Її слова були влучними, мов снайперська куля. Вони не залишали простору для маневру, тож я вирішив зізнатися.

– Справа в тому, що мені поворожили, але не сказали результату.

– У кого ви були?

І знову – у ціль. Цього разу я по-справжньому завагався: видавати Ельзу Олександрівну не входило в мої плани та й повторно брехати не хотілося.

– Я не знаю прізвища цієї людини, але... Але її звати Ельза Олександрівна.

Ворожка не зводила з мене очей.

– Ельза?

– Так.

– І що ви хочете від мене? Вона знавець своєї справи.

Я дістав із кишені мобільний і продемонстрував ворожці фотографію слідів, залишених кавовою гущею.

– Не знаю, чи вам добре видно...

Ворожка різко обірвала мене на півслові.

– Вік торкнувся моєї зовнішності, але не зачепив очей.

– Пробачте, – відповів я, ковтнувши слину.

Їй знадобилося кілька хвилин на вивчення зображення, зати́м вона винесла вердикт:

– Я бачу тут людей.

– Людей? – не приховуючи здивування, перепитав я.

– Так. Ось ці патьоки звужуються і сходяться в одній точці – це голова. Ось тут те саме і тут.

Мізинець пересувався екраном телефону, синхронізуючи свій маршрут із голосом ворожки. Завдяки її підказкам, я також почав розпізнавати в кавовій гущі людиноподібні силуети.

– І що це означає? – вирвалось у мене.

Жінка підвела погляд.

– Ви справді хочете знати?

Тембр її голосу задзвенів грізними нотами. Мою впевненість, що зранку могла дати відсіч будь-яким несподіваним новинам, кудись

звіяло. Чи то слова ворожки, чи якась таємнича аура цього приміщення ввели мене у стан глибокої протрації. Інстинкт самозбереження наказував забиратися звідси, однак...

Я не пішов. Життя дано людині не для того, щоб утікати від своїх фобій. Боротьба із самим собою – ось формула успіху особистості, і я не збирався відступати.

– Так, хочу, – відповів я твердо, дивлячись ворожці просто у вічі.

Жінка глянула на мене так, наче я щойно звернув гори. Здається, маленьку перемогу над собою я все-таки здобув.

– Добре, що ви такий твердий у своїх намірах. Це робить чоловіка чоловіком.

Вона схилилася до мене, й у вусі зазвучав її шепіт:

– Ворожіння, синку, – це не гра. Що кава чи карта показала – те треба прийняти з повагою та серйозністю. Лишень так можна оминати біду. Знаки віщують тобі небезпеку, але не бійся. Мужність і розум допоможуть тобі. Не втікай, не озирайся та будь насторожі. Слухайся свого серця і не давай страхові розповзатися твоїми жилами.

Її слова затьмарили розум. Замість голосу провидиці в моїх вухах забринів пташиний клекіт. Свічки так нагріли повітря, що стіни почали спливати, мов віск. Щелепа ідола посунулася долу, готуючись будь-якої миті проковтнути мене. В усьому, що мене оточувало, я вбачав небезпеку. Це – пастка.

Урешті ворожка склала руки на грудях, даючи мені знак, що розмову завершено.

– Це все.

Жінка рішуче підвелася, не залишаючи мені іншого вибору, як покійно слідувати за нею. Мій візит скінчився. І, як виявилось згодом, слова ворожки «це все» стосувалися тільки її. Для мене ж усе тільки починалося.

Відкритий простір вирвав мене з полону чар ворожки. Я присів на лавку й задер голову. Купчасті хмари грайливо вимальовували на

голубому полотні візерунки тварин, рослин, інші абстракції, у яких можна було углядіти що завгодно. Вітер швидко трансформував їх у різноманітні зображення.

Ось кілька хмарових пір'їн збилися в купу, утворивши подобу динозавра, пролетіли незначну відстань і переінакшилися, перекинувшись на якесь фантастичне звірятко. А ось хмаровиння сформувало щось дуже схоже на глечик, щоправда, без ручки, але з чітким вузьким горлом. Вітряні потоки знову і знову розтягали в різні боки небесні натюрморти, створюючи нові, більш дивовижні.

Спостереження за хмарами поступово вгамувало мою уяву, і я ніби заспокоївся. Підійшли дві панянки і попросили дозволу сісти поруч, тож я ввічливо відсунувся на край лавки, звільнивши для них місце. У спину дмухнув легенький вітерець, змусивши мене озирнутися. Позаду нічого надзвичайного не було – ранкова метушня людей, які вічно кудись квапляться. Та щось не давало мені спокою. Відчуття тривоги блукало в межах моєї свідомості. Мені закортілось поговорити з мудрим Яшею.

«Вернісаж» тріщав від надміру туристів, мов переспілий кавун. Група літніх людей товклася біля ятки із вишиванками, активно обговорюючи вишуканість українського національного строю. Насилу протиснувшись, я рушив до прилавка свого підстаркуватого товариша. Він звично сидів на рибацькому кріслі з газетою в руках.

– Доброго ранку!

Яша розійшовся в усмішці і, відклавши газету, простягнув мені руку.

– Доброго ранку, мій юний друже. Як вам сьогоднішня погода?

– Спекотна, – відповів я, потискаючи його долоню, а тоді спитав те, що радий чути будь-який крамар: – Як клієнти?

– Клієнти – як молоко на вогні, треба пильнувати, щоб не збігли, ну тобто не втекли, – уточнив він, лукаво примруживши око. – А як ваша наука?

– Наука теж, як молоко, – може скиснути, якщо про неї забути.

Моя відповідь, до пари Яшиній, нас розвеселила.

– Ладний у вас гумор! – сказав він, наливаючи з термоса чаю. Ним він часто пригощав мене під час наших бесід.

– Сьогодні – зелений. Забув, куди подів чорний. Старість.

– То пусте, не переймайтеся. Знаєте, а я знайшов нову квартиру і вже навіть ночував там.

– Справді?

– Так.

– Ну, Андрію, вітаю! І заздрю вашій спритності.

– То, найпевніше, випадковість, але що сталося – те сталося. Знаєте, моя нова хазяйка – ворожка. Ви вірите в магію?

Яша схилив голову і неквапом сьорбнув чаю. Справжній єврей, перш ніж дати відповідь, подумає як слід. Мій співрозмовник був чистокровним євреєм.

– Я вірю лише в Бога, але якщо є Бог, то мусить бути і диявол. А коли так, то є протилежні шляхи і люди, які ними ходять.

– Якщо вірити пророцтву, то мене чекає справжня небезпека, – виловив я з пам'яті слова ворожки.

Обличчям торговця майнула тінь тривоги.

– Із вами все гаразд? – спитав я.

– Андрійку, то недобре.

– Та годі вам! Ви ж доросла людина і чудово розумієте, що це несерйозно. Усі страхи народжуються в наших головах.

Останню репліку я підкріпив відповідним жестом, відчуваючи, що співрозмовник не розділяє моїх переконань.

– Несерйозно, коли дівчата ворожать на Івана Купала, – неспішно відповів гендляр.

– Щось ви заблизько до серця те взяли.

– Мені, старому, нічого переживати – життя прожите, а вам, молодому, треба бути обачним із такими речами.

– Ну досить!

Моє прохання прозвучало тривіально – крити було нічим. Над нами нависло хитке мовчання, яке ніхто не зважився порушити.

Кожен думав і стояв на своєму, і хтозна, скільки це тривало б, якби Яшу не погукав якийсь огрядний чоловік у кашкеті.

– Андрійку, прошу, подивіться за товаром. Я швидко.

Яша з товаришем розчинилися в людському натовпі, а я залишився пильнувати його крам.

Нудьгувати мені не довелося. Відповідальність, покладена на мене, змусила ретельно стежити за прилавком і ймовірними покупцями. З останніх я виділив двох молодиків, які крутилися біля яток із антикваріатом. Своєю поведінкою вони нагадували Гримчака, тож подумки я зарахував їх до касти шукачів скарбів. Причаливши до нашого рундука, вони заходились оглядати товар, і щойно виявили бажання взяти щось до рук, як я категорично заборонив їм це робити. Невдоволені таким прийомом, вони мовчки подрейфували до сусідніх яток. Про всяк випадок я тримав їх у полі зору, аж поки в кишені не зазвучала мелодія «Ми – хлопці з Бандерштадту» «Братів Гадюкіних». Телефонував Петро, повідомив, що на завтра призначили черговий залік. Не встиг я сховати телефон, як він знову озвався – «мама». Я із хвилюванням підніс мобільний до вуха.

– Привіт, Андрію.

– Привіт.

Ми вже давно не віталися з притаманною близьким людям зичливістю. За час розлуки наші розмови почали нагадувати швидше дипломатичні перемовини за заздальгідь затвердженням протоколом, ніж діалоги матері та сина. Свої відповіді я намагався розбавляти словами, що не давали однозначності, як-от: «можливо», «напевно», «сподіваюся», «гаразд» – робив усе, щоб уберегти інформацію, яка могла надщербити її й без того скалічене здоров'я.

– Як ти? – спитала мама.

– Нормально, вчуса, – відповів я.

– Як квартира? Живеш там само?

Материнські почуття, як завжди, розпалили в ній інтерес до мого приватного життя, а я вже звично намагався формулювати виключно

позитивні відповіді. Щоб не сталося, я не висловлював жодних нарікань на життя: завжди мав, де жити, що їсти, постійно був при грошах. Останні я справді мав, але всі мої заощадження були строго лімітовані і призначалися насамперед для неї.

Ось так і зараз, упевнено та життєрадісно я переконував рідну матір в безтурботності свого життя.

– Усе гаразд, не переживай. Краще скажи, коли тобі гроші передати?

– Поки не потрібно.

Кілька секунд ми слухали дихання одне одного, а тоді вона спитала:

– Як батько?

Це було найгостріше питання в наших скупих діалогах. Я ще й досі не виробив у собі здатності відповідати на нього холоднокровно.

– Із ним усе гаразд, знову пішов у плавання. Уже давно не телефонував. А в мене є новина – я знайшов нову роботу.

– Справді? Яку?

– Офіціантом у ресторані.

– А як навчання?

– Попереду канікули, тож я впораюся. Як ти себе почуваєш?

Це питання переслідувало дві мети: дізнатися стан маминого здоров'я та вивести її інтерес до батька за фарватер нашої розмови.

– Нападів немає, перебуваю під постійним наглядом лікаря.

Чи не вперше з часів нашої розлуки й усіх пережитих мамою операцій її голос звучав енергійно та весело. Очевидно, вона одужувала.

– Усе правильно. Бережи себе.

– Намагаюся. І ти себе бережи, синочку, і батькові перекажи: нехай себе береже.

– Передам.

Останнє слово я промовив із клубком у горлі, бо нічого передавати йому не збирався. Розмова зайшла у глухий кут, виходом із якого було завершення діалогу.

– Добре, матусю, маю бігти. До зв'язку!

– Гарзд. Цілую тебе.

– І я тебе.

Я заплющив очі й зітхнув. Дамоклів меч, занесений долею над нашою сім'єю, було відведено. Проте фальшиві обіцянки, дані рідній матері, посіяли в мені смуток. Кожне слово брехні отруювало моє серце. Єдиним антидотом були слова батька: усе розповісти мамі за умов її повного одужання.

Не встиг я сховати телефон у кишеню, як ніби з-під землі виріс Яша.

– Ну що, був хтось?

– На жаль, нікого, – відповів я, намагаючись приховати хвилювання.

– Невтішна новина. Проте в мене для вас є хороша звістка: Рая повернулася з відпустки. Щойно телефонувала.

Яша не помилився, новина й справді була для мене радісною.

Справа знайденого листа могла зрушитися з місця.

– Справді? І ви сказали про мене?

– Хіба я міг про вас забути, Андрію?

Слова вдячності не відразу спали мені на думку, але Яша й без того все зрозумів. Я записав у телефоні номер Раї і вислухав рекомендації мудрого наставника щодо майбутнього візиту до відділу РАЦСу. Розмова підійшла до завершення.

– Мені вже час.

– Будьте обережні, Андрію, – пильно дивлячись мені в очі, порекомендував крамар.

– Намагатимусь.

Ми розпрощалися.

Я пішов у львівські дворики полювати на предмети старовини.

6

Екзаменаційна сесія взяла мене в заручники майже на два тижні. Увесь час доводилося просиджувати в бібліотеці чи університеті за читанням конспектів і книжок. У цей період додому я повертався зазвичай дуже пізно, їв мало, а спав іще менше. Проте праця не миналася намарно – залікова успішно наповнювалася новими автографами викладачів, а кількість складених іспитів активно скорочувалася. Перед останнім із них мені зателефонували з «Мак-Дональдсу» і запросили на співбесіду. Це випробування також необхідно було пройти на відмінно, адже попереду канікули – найкращий для приробітку час.

У день «ікс» мені з самого ранку надзвичайно щастило. Попри хронічне недосипання кількох останніх днів, я прокинувся на півгодини раніше за будильник і, збадьорений кавою, вирушив до універу. Іспит я склав без жодних проблем і, окрилений успіхом, помчав на співбесіду.

Кабінет головного спеціаліста з персоналу виявився типовою кімнатою, заставленою стелажми з канцелярським приладдям і оргтехнікою. Переключивши увагу з інтер'єру на службовця, я відразу задивився на найвиразнішу рису його обличчя: густі брови. Вони синхронно підстрибували вгору, щойно він промовляв слово «ви». А мої очі насолоджувалися цими «батутними стрибками».

– Отже, ви... – брови вгору.

– А де ви?... – брови вгору.

– Коли ви?... – брови вгору.

Бров'яна акробатика спершу тішила мене, та доволі швидко втомила своїм безглуздим ритмом. Мабуть, це був тест для тих, хто мріяв стати багнетом фастфуду, і, схоже, цей тест я успішно пройшов. Питання не вимагали поглиблених знань, щоб дати на них правильні відповіді: у мене вони виходили чіткими й лаконічними. Неабияку роль відігравав досвід роботи офіціантом, отриманий іще на

першому курсі, і, здається, це остаточно схилило шальки терезів на мою користь.

Олег Андрійович підвівся з місця і привітав мене із зарахуванням до команди професіоналів, а також дав кілька корисних порад. Усі настанови кадровика я слухав із фірмовою усмішкою працівника «Мак-Дональдсу», так, наче вже стояв на касі й приймав замовлення. Насамкінець він побажав мені удачі, і я, подякувавши, подався з кабінету. Попереду чекав не вельми приємний медичний огляд у лікарні, але це мене не лякало.

Початок дня видався напрочуд вдалим, і за інерцією я попрямував до центрального РАЦСу, попередньо сповістивши Раїсу Павлівну про свій прихід.

Коли я увійшов до кабінету, родичка Яші наводила лад на захаращеному папками столі. За канцелярськими теками, що обмурували жінку з усіх боків, виднілася лише голова, але й та схилилася над купою паперів. Скрип дверей змусив її відірватися і звернути на мене увагу.

– Доброго дня. Я...

– Чую, чую, чую. Ваш твердий голос із жодним іншим не сплутаєш. Проходьте, сідайте.

Я примостився на стільці, розмірковуючи над особливостями власного голосу, але Раїса Павлівна обірвала мою думку розповіддю про післявідпусткову депресію.

– Уявляєте мій стан, коли я все це побачила? – жінка здійняла руки, демонструючи розпач. – Напарниця повинна була займатися моїми справами, але захворіла. Ось тепер мені доведеться розбирати все, що накопичилося за ці тижні. Це жах!

– Може, я зможу чимось допомогти? – зреагував я на бідкання жінки.

Вона зацікавлено глянула на мене, певно, оцінюючи мої шанси, але зразу ж передумала.

– Ні-ні, це жіноча робота. Якщо не важко, то поскладайте папки зі столу он туди, під стіну.

Звільняючи робоче місце від зайвих паперів, я коротко описав працівниці юстиції своє бачення справи і подав їй блокнот, де були занотовані дати життя і смерті діток Ісаєвих. Натомість вона запропонувала більш зручний алгоритм вирішення цієї проблеми.

– Навіть уявити не можу, скільки часу знадобилося б, якби довелося шукати ці дані в паперах, – іронічно мовила Раїса Павлівна, цокаючи нігтями по клавіатурі.

Декілька секунд програма виконувала пошук, про завершення якого сповістили очі жінки, що перетворилися на вузькі щілинки, роздивляючись результат у моніторі комп'ютера.

– Ну от, Дарину знайшли.

Раптом в історичній темряві зажеврила надія. Ймовірність дізнатися правду зростала в мене на очах і, не витримавши, я зазирнув у монітор. На жаль, нічого нового для себе там не побачив. Дати народження та смерті Дарини чітко співпадали з даними із блокнота, те саме прізвище і... все. Приховати розпач не вдалося.

– Щось не так? – перепитала Раїса Павлівна.

– Вибачте, але тут – жодної нової інформації. Навіть про батьків нічого не зазначено.

– Ви поспішаєте з висновками. Давайте ще глянемо дані Ореста.

Жінка вправно набрала у стрічці пошуку іншу дату, однак ця спроба виявилася ще більш нікчемною – жодного результату. Інформація про хлопчика була відсутня. Я опустил голову.

– Стосовно Ореста маю таку версію: оскільки немовля померло наступного дня після народження, то, найімовірніше, документація на нього взагалі не видавалася.

– Тобто? – чекав я тлумачення.

– Якщо діти народжуються мертвими чи помирають упродовж доби, то в лікарні виписується довідка, свідоцтво про народження не виготовляється, тому й записів у нас – жодних.

– А з Дариною? Вона ж прожила більше.

Раїса Павлівна закрила програму і повернулася до мене.

– У базу даних заносять лише дати і прізвища померлих. Уся додаткова інформація зберігається в реєстраційних журналах, що знаходяться в архіві відділення, де видавалося свідоцтво. У даному випадку – Шевченківський РАЦС.

Небога Яші таки обнадіяла.

– Бачу по очах, що ви вже готові туди бігти, однак вимушена засмутити: я не маю там близьких знайомих, тож мусите самі давати раду.

Новина була невтішна, але не настільки, щоб засмутити мене, – шанс реставрувати всю історію з'явився.

Після відвідин РАЦСу мій шлях лежав до вулиці Вітвера.

Петро Петрович зустрів мене без надмірної радості. По-перше, я досі не забрав усіх речей, а по-друге, він не мав нового квартиранта.

– Ну що, нова хазяйка тебе ще не вигнала? – пробурмотів він.

– Та ні.

– То йди забирай свої клунки, – холодно сказав чоловік, перераховуючи повернутий мною борг.

Я мовчки пройшов у колишню оселю і почав складати речі у дві величезні «ашанівські» торби, отримані колись як бонус за подвійну зміну в гіпермаркеті.

Процедура забрала в мене не більше двадцяти хвилин. Закінчивши, я ще раз обвів поглядом кімнату. Під стіною самотньо стояв старенький ризький велосипед. Я вирішив його перевезти в останню чергу: потрібно було дати час Ельзі Олександрівні звикнути з моїми знахідками. Більше тут робити нічого. Я вийшов до коридору і пообіцяв Петру Петровичу забрати велосипед за декілька днів. Ми розпрощалися без люб'язностей, розбавивши цей процес сухими «до зустрічі».

Під вечір на горизонті з'явилися ескадрони грозових хмар, що готувалися атакувати Львів шквальним вогнем із дощу та граду будь-якої миті. Я поспішав до нового місця дислокації. На підході до

Галицької площі таки втрапив під грозовий обстріл небесної артилерії. Дощ із градом сікли моє обличчя влучними пострілами, не залишаючи на ньому сухого місця. Вода, що стрімкими потоками збігала до каналізаційних отворів, набиралась у взуття, а вітер своїм напором мало не збивав із ніг, і все це під акомпанемент приголомшливого гуркоту грому та світлового шоу у виконанні криволінійних блискавиць. До під'їзду я мчав, навіть не намагаючись шукати сухих острівців, – ноги однак намокли. Зігрівався думкою про те, що зараз буду в теплій і затишній кімнаті з чашкою гарячої кави.

Я вскочив у під'їзд і швидко піднявся на третій поверх, залишаючи на дерев'яних сходах мокрі сліди від кросівок. До втілення мого бажання залишалися лічені секунди, та перевернута шістка на дверях квартири Ельзи Олександрівни вщент розбила сподівання на сухий одяг і гарячу каву. Першого ж дня ми з хазяйкою домовилися, що вона перевертатиме металеву шістку на дев'ятку, коли в неї будуть відвідувачі, таким чином сповіщаючи мене про свою зайнятість. І ось, стікаючи водою, я стояв і розчаровано дивився на дев'ятку, що забороняла мені доступ до квартири. Виходу не було – угода укладена, і порушувати її я не збирався. Доведеться зачекати. Я вирішив піднятися із сумками поверхом вище, аби чути, коли відчиняться двері й Ельза Олександрівна випроводить свого чергового клієнта.

Стіни між третім і четвертим поверхами, як і скрізь у під'їзді, були обдерті й потребували бодай косметичного ремонту. Стеля від вологи подекуди вкрилася зеленкуватою пліснявою, що мала своєрідний запах. Іще трохи, і я сам міг узятися схожим грибок. Унизу гримнули двері, і я почув, як хтось почав повільно підійматися. Очі сфокусувалися на сходах, аби бачити гостя, якого, як і мене, негода, мабуть, передчасно загнала додому.

То була старенька бабця. Сходи давались їй, мов гірська вершина: повільно і з великими зусиллями. До того ж, підйом ускладнювався вкрай напханою продуктами сіткою. Я швидко збіг до старенької.

- Доброго дня, давайте я вам поможу.
- Ой, дякую, – захекано відповіла бабця.
- Вам на який поверх?
- На четвертий, сину.

Я схопив сумку і швидко виніс її поверхом вище, затим повернувся на майданчик, де підпирали стіну мої сумки. Бабця зупинилася перевести подих. Кілька секунд оглядала мене й мої пакунки і, віддихавшись, спитала:

- Ти до кого, синку, із такими торбами?
- Я кімнату винайняв у шостій квартирі, – відповів я.
- В Ельзочки?
- Саме так. В Ельзи Олександрівни.
- А чого ж ти тут стоїш?

Брехати не входило в мої плани, тож я відповів коротко:

- Чекаю.

Бабця прискіпливо оцінила мій одяг.

– Ось такий мокрий? Ану бери свої тлумачки і ходи до нас із дідом. Чаю вип'ємо, зігріємося.

Стояти в мокрому одязі невідомо скільки бажання не було, тому я скористався люб'язним запрошенням сусідки і рушив за нею на четвертий поверх.

Баба Наталка мешкала з чоловіком у двокімнатній квартирі з 1975 року. Їхній єдиний син жив у Житомирі, де викладав у військовому інституті. Відвідував батьків він украй рідко, тому старенькі самі давали собі раду. Дід, як називала свого чоловіка баба Наталка, мав проблеми зі слухом і, коли ми увійшли, він сидів перед телевізором у підключених до нього навушниках. Вигляд мав кумедний: великі навушники обхоплювали гладку, як макогін, голову, а круглі окуляри в грубій оправі зсунулися на ніс. Старенький був схожий на пілота-випробувача, а не на пенсіонера, шанувальника телебачення.

– Діду, глянь-но, хлопчина до нас зайшов. В Ельзочки живе! – крикнула баба Наталка, простуючи в кімнату, де сидів її чоловік, але тому навіть на думку не спало подивитися в мій бік.

Натомість було добре видно, як він активно вовтузиться в кріслі, тримаючи щось у руках. Я зробив кілька кроків до вітальні і мало не вибухнув сміхом: старий рубався в плейстейшн! Здуріти можна! Оце так геймер!

Баба Наталка, помітивши моє здивування, мовила безнадійно:

– Не звертай увагу. Дідо на старості літ із глузду зїхав. Онук після канікул лишив того електронного дідька, а мій дурень – глухий, то тепер іще й сліпим стане.

Дід, ніби відчувши, що йдеться про нього, повернувся до нас.

– Я все чую, – сказав він. – Приєднуйтесь, юначе! – І з усмішкою запропонував мені сет.

Я ввічливо відмовився від пропозиції, але разом із тим лайкнув великим пальцем, виказавши підтримку старому. Він усміхнувся і поринув у віртуальний світ. Я ж подався на кухню за бабою Наталкою.

Жінка взялася опікуватися мною: дала чистого рушника, налила теплого чаю і зайшлася з розповідями про своє життя. Ми з годину побалакали, а після другої чашки я спустився поверхом нижче і собі на радість побачив, що шістка на дверях повернулася у звичне положення, – гостини в новій знайомій скінчилися.

Ельза Олександрівна зустріла мене легкою усмішкою. Такий розвиток подій мене абсолютно влаштовував, і я, помившись і повечерявши, пішов у свою кімнату відпочивати, адже найближчим часом мене чекала безліч справ.

Медичні й інші довідки коштували нервів і часу.

Найбільше клопотів завдала поліклініка. Терапевти, дерматологи, венерологи, медсестри й інша лікарняна челядь, хоч і відрізнялася за статевими та фаховими ознаками, однак мала одну спільну рису – кишеню. Закралася думка: чи вартує нова робота таких витрат? Та відступати було не в моїх правилах. Тож, зібравши в кулак усю волю, я понад тиждень бігав від одного лікаря до іншого й урешті-решт отримав роботу в «Мак-Дональдсі».

Перший робочий день допоміг засвоїти дві прості істини фастфудівської філософії: «працювати в цьому закладі харчування доволі престижно» і «співробітник «Мак-Дональдсу», як універсальний солдат, повинен уміти все». Якщо з першим твердженням я категорично не погоджувався, то у справедливості другого досить швидко переконався на власному досвіді. Менеджер Марина пояснила, що я зарахований до команди «кру». На професійному жаргоні це означало «новачок» і давало мені право мити підлоги, чистити туалети й виносити сміття. Цим я займався до полудня під пильним наглядом Марини.

Після обіду мене відправили ближче до кухні, де інструктор Саша пояснив принципи смаження славнозвісної картоплі фрі.

– Перше: температура олії у фритюрниці. Сто шістдесят вісім градусів. Запам'ятав?

Я тупо кивнув.

– Друге: час. Час смаження картоплі – три хвилини. Рівно три хвилини. Запам'ятав?

Я знову кивнув.

– Сира картопля може лежати не більше тридцяти хвилин, смажена – п'ять.

– А якщо більше пролежить?

– Не пролежить. Наша картопля фрі – найкраща. Так, слухай далі...

І Саша своїми теревеннями повів мене в кулінарний танок під музику з рецептів фірмових страв «Мак-Дональдсу». За годину всі ці чизбургери, гамбургери, фішроли і чикенроли крутилися центрифугою в моїй голові. Думки рикошетом відбивалися від термінів «картопля фрі», «чизлаваш», «макфлурі» й відмовлялися шикуватися в будь-який логічний ряд, дезорієнтувавши мене в цих кулінарних джунглях. Я присів, даючи своєму розпеченому мозку охолонути. Саша сприйняв це з розумінням.

– Усе? Втонув? Ну, у принципі, ти й без того довго протримався, як для новачка. Гаразд, на сьогодні досить. Іди домий підлогу й винеси

сміття. Завтра продовжимо.

Я з радістю взявся за відро і швабру. Сьогодні мене ніхто більше не чіпав. Тільки час від часу співчутливі погляди колег промовляли: «А ти думаєш, тут гроші задарма платять?»

Додому я повертався пішки. Запхатися в переповнену маршрутку в моєму стані було рівнозначно самогубству, тому я, зібравши сили, повільно рушив у напрямку центру. Подекуди на шляху траплялися вільні лавочки, тоді я зупинявся, даючи ногам відпочити, а душі – насолодитися вечірньою тишею. Мрія якнайшвидше дістатися дому, прийняти душ і лягти на диван, щоб набратися сил на завтрашній робочий день, невпинно зростала. На жаль, здійснитись цим планам судилося не так швидко.

Дошкандибавши до будинку й уже стоячи перед дверима квартири, я з'ясував, що ключів у кишенях джинсів немає. Не було їх ні в куртці, ні в невеличкій сумочці.

Ще більшим розчаруванням стала відсутність удома Ельзи Олександрівни. Я постукав, потім приклав вухо до дверей, сподіваючись почути кроки хазяйки, та жоден звук так і не сколихнув моїх барабанних перетинок. Розчарування уникнути не вдалося. Ось так, за півкроку до мети, через непереборні обставини, людина може опустити руки, а повторне сходження, як відомо, потребуватиме ще більших зусиль і затрат. Вимучений роботою, спітнілий, голодний і злий, я стояв і дивився на зачинені двері квартири номер шість і відчував, як відчай підкошує мої ноги, свинцевим тягарем тягне на дно.

Зненацька виникла ідея піднятися поверхом вище і сусідським балконом спуститися до спальні Ельзи Олександрівни, потрапивши таким чином до помешкання. Зібравши останню дрібку сил, я вийшов на четвертий поверх і зупинився перед дверима квартири номер вісім. На два глухі удари по дерев'яному одвірку ніхто не відреагував. Наступні були більш упевнені й гучні.

– Ви чого там галасуєте? Там ніхто не живе й ніколи не жив.

Голос баби Наталки, що визирнула на гуркіт, мало не збив мене з ніг.

– Ніхто не живе... – повторив я геть пригнічено.

– Це ти, Андрійку?

– Я.

– А що сталося?

– Та забув на роботі ключі, а Ельзи Олександрівни немає вдома.

– То заходь до нас, почекаєш.

Баба Наталка вкотре рятувала мене, даючи прихисток у своїх покоях. Ледве волочачи втомлені ноги, я знову пішов у гості. Її дід, наче й не відходив від телевізора, – сидів перед ним у навушниках із джойстиком у руках. Привітавшись, я попрямував на кухню.

Пригощаючи чаєм, господиня розважала мене цікавими історіями, і я поступово забув про втому. Можна тільки уявити, яким був би мій стан, коли б не ця літня жінка.

Слухаючи кректання баби Наталки, я якимось дивом почув, як гримнули парадні двері і хтось поспіхом піднявся на третій поверх. Наступної миті пролунав металевий скрегіт замка, що не тільки відчиняв двері, а й завершував мою гостину. Жодного сумніву – то Ельза Олександрівна. Дослухавши оповідь баби Наталки, я поспішив додому, щоб якнайшвидше віддатися відпочинку, – попереду на мене чекав новий робочий день і нові випробування.

7

– Це не твої? – спитала мене старша касирка Оксана, грайливо розгойдуючи в'язку ключів на вказівному пальчику.

– Мої, – відповів я, спостерігаючи за спокусливими бісиками, що витанцьовували у її очах.

Я зняв із пальця ключі й уже готувався розчинитись у дівочому погляді, як голос Марини, що вирвався з кухні, зіпсував увесь кайф.

– Увага всім! Сьогодні працюємо в посиленому режимі...

Цих слів було досить, аби ми з Оксаною здогадалися, що сьогодні нас чекало справжнісіньке пекло. Дивлячись один на одного, ми слухали Марину, яка своїм верескливим голосом повідомляла, що через хворобу колеги наша зміна сьогодні працюватиме в меншості, тому кожному доведеться затуляти собою дірку, що виникатиме поруч.

– Здається, мені надзвичайно щастить із новою роботою.

Оксана лагідно усміхнулась і спробувала мене підбадьорити:

– Важко вчитись, легко битись. Я – Ксеня, до речі.

Вона простягнула руку, а я, промовляючи своє ім'я, легко її потиснув. Потому робота закрутилася, мов дзиґа: люди йшли, картопля смажилася, кола розливалася – ми працювали на американського гіганта, не покладаючи своїх українських рученят.

Мала стрілка встигла пробігти вісім кіл білим циферблатом годинника, перш ніж закінчилася робоча зміна. Обтяжена втомою, наша команда кволо розійшлася по роздягальнях, щоб урешті змінити уніформу на власний одяг. Не знаю, звідки взялася сила, але я зробив це одним із перших і, вислизнувши з ресторану, став неподалік. Кожен, хто виходив, прощався зі мною, як із повноцінним членом зграї, а не чужаком, як то було вчора. Саша, вибігаючи, поплескав по плечу і, віддаляючись, крикнув, що я кмітливий. Йому навздогін я гукнув, що він іще кращий учитель. Тільки Марина, хто покидала заклад однією з останніх, холодно промовила «добраніч».

Я провів її поглядом аж до автобусної зупинки. Нарешті вийшла Оксана.

– Наступна зміна о восьмій ранку, ти навіть устигнеш поспати, – пожартувала дівчина.

– Ага, і тебе провести.

– Ти ба, який жевжик! – спалахнула Ксеня й одразу ж пригасила удаваний напад обурення. – Ну, ходімо.

Поодинокі автомобілі підсвічували наші постаті фарами і заважали розмові шумом коліс. Проте між мною та Оксаною не було жодних бар'єрів, що зазвичай виникають між хлопцем і дівчиною на першому побаченні. У розмові ми торкнулись і студентського життя, і викладачів, і гуртожитків, і квартир, бо Ксеня також винаймала житло, йшлося також про одногрупників і сесії, словом, говорили про все на світі, аж поки не дійшли до старого ЦУМу.

– Мені на Шевченка.

Я повернувся в напрямку Городоцької, від якої починалася згадувана Оксаною вулиця.

– До Шевченка ще далеко.

– Я знаю. Для першого разу досить.

На тих словах Оксана стала навшпиньки. Легенько торкнулася вустами моєї щоки. А тоді розвернулася і пішла Городоцькою в напрямку церкви Святої Анни. Її тоненький силует щосекунди віддалявся, аж поки зовсім не зник за будинками. Коли дівчина зeszла з поля зору, я рушив у напрямку Галицької площі, де знаходився мій теперішній дім.

День видався надто інтенсивним, запаси енергії танули на очах, організм потребував відновлення, і найбільше хотілося лягти на канапу й задерти ноги, та до неї ще слід було дістатися.

Спокій вечірнього міста став для мене панацеєю, і жага до відпочинку поступово змаліла. Натомість з'явився настрій почувати львівською бруківкою, послухати шелестіння прадавніх кленів, помилуватися пам'ятками архітектури й позазирати в закутки старовинних двориків. Насиченість останніх днів допомогла забути

про ворожіння і велосипед, що лишився на колишній квартирі, а також про плани на літо, складені ще взимку. Тоді я відзначав на карті місця, котрі збирався відвідати в пошуках артефактів. Усе це відійшло на задній план. Не забувався тільки лист із Личаківського кладовища – за першої-ліпшої нагоди я збирався навідати Шевченківське відділення РАЦСу.

У дворі о цій порі панувала темрява.

Із єдиного вікна, у котрому горіло світло, долинали таракання каструль і тарілок – хтось мив посуд. Решта вікон відбивали мерехтіння телевізорів або нічників. На балконі третього поверху хтось палив, неквапно збиваючи попіл, що летів червоними іскрами долу і згасав, не досягаючи землі. Із вікна Ельзи Олександрівни крізь наглухо затягнені штори прослизали дві вертикальні смужки світла. Я тихенько підійшов до дверей і, пам'ятаючи про звуковий резонанс, що його може спричинити пружина, акуратно відчинив їх і, притримуючи, так само безгучно зачинив.

Під'їзд огортала темінь.

Якщо надворі очі могли роздивитися бодай якісь силуети, то в парадному на мене напосів симптом курячої сліпоти. Витягнувши руки вперед, я намацав перила й, міцно за них ухопившись, підійшов до сходів. Минаючи приступку за приступкою, я зменшував відстань до дверей квартири номер шість – дверей, за якими мене чекав відпочинок і міцний сон. Подумки я вже лежав на дивані під простирадлом, а в реальності права рука шукала в кишені штанів ключі, що сьогодні вранці щасливо повернулись у мою власність. Пальці підчепили брелок і витягли назовні в'язку, порушуючи нічну тишу металевим брязкотом. Нарешті я дістався третього поверху і відразу опинився у світловій плямі, спроектованій вікном між третім і четвертим поверхами. Мабуть, хтось із будинку навпроти ввімкнув світло, а воно, прорізавши в темені раму з перемичками, чітко відтворило її форму на підлозі.

Тримаючи в руці ключі, я покинув зону світла і ступив у темряву.

Кількасекундного перебування у світловій пастці виявилось досить, аби мій зір повністю втратив здатність розрізняти бодай щось, а суміш із емоційної втоми та фізичного виснаження приспала інстинкт самозбереження. Пояснити свою неуважність більше було нічим.

Тільки-но я підніс ключ до серцевини замка, як підошви ніг відчули ледь помітну вібрацію старих дощок, що встеляли підлогу. Хто б міг подумати: мої ноги, що гуділи від знемоги, вловили наближення небезпеки. Я так і не вставив ключ у замок. Зір, переведений страхом у режим нічного бачення, вихопив із темряви постать величезного двометрового чоловіка, який насувався на світлову пляму з кінця коридору.

Ефекту несподіванки було досягнуто – я стояв як укопаний, боячись поворухнутися.

Тисячі думок кинулися зарядженими частинками, перетворюючи голову на експериментальний колайдер, але одна з цього безліку рвалася проти руху, кристалізуючи із загального хаосу слова ворожки: «люди», «небезпека», «знаки»... Раптом постать заговорила:

– Не бійтеся.

Зненацька стало ще темніше.

– Не бійтеся.

Я зрозумів, що затемнення спричинило зникнення світлової плями на підлозі, а не містична поява велетня.

– Як не боятися незнайомця, який підстерігає тебе в темряві?

– Вибачте, що налякав вас. Говоріть, будь ласка, тихіше, бо вона почує.

Його слова збили мене з пантелику, і я не зразу второпав, про кого йдеться.

– Хто «вона»?

– Ельза, ваша хазяйка.

– Ви знаєте, хто я і моя хазяйка?

Голос чужинця видався мені доволі приязним.

– Так, знаю. Чи можемо ми трішки відійти від дверей?

Прохання чоловіка дещо насторожило, і, схоже, він це відчув.

Його наступні слова мали на меті понизити ступінь моєї тривоги.

– Запевняю вас, вам нічого боятися. Мене звати Альберт. Я друг Ельзи.

Дивно, що людина, яка називає себе другом хазяйки, стоїть опівночі під її дверима й чатує в темноті невідомо на кого, але в мені прокинулася цікавість. Саме вона підбурила зробити крок уперед. Альберт зрозумів мій жест і першим почав спускатися сходами – ми, чоловіки, мовчки порозумілися.

Місяць уже піднявся так високо, що висів просто над двориком. Завдяки його сяйву я роздивився нічного візитера зі спини.

Він був такий високий, що я повністю ховався в тіні його майже двометрового тіла. Плечі були кремезні й широкі, наче розмах крил величезного птаха, голову вкривало біле волосся, що світилося в темряві, мов посипане фосфором. Альберт перетнув дворик і, минувши арку, рушив у напрямку монастиря Бернардинів, де в невеличкому скверику стояло кілька лавок. Я мовчки плівся за ним, ловлячи себе на думці, що проти нього виглядаю справжнім карликом. Нарешті чоловік присів на краєчок однієї з лав, жестом запрошуючи мене приєднатися.

– Дякую, я постою.

Відверто кажучи, зараз я понад усе на світі хотів би сісти, але, не тямлячи, про що йтиметься, вирішив постояти, на той випадок, якщо діалог буде з неприємних.

– Як я вже сказав, я друг Ельзи. Якщо можна, хотів би вас дещо попросити...

Поки Альберт говорив, я роздивлявся його. Із вигляду він мав десь за п'ятдесят. Масивні скули робили його лице дещо прямокутним, але воно гармоніювало з тілобудовою. Надбрівні дуги нависали над очима, мов круті береги, лінія ж носа виявилась абсолютно рівною. Більш детально роздивитись Альберта заважала темінь, тож я облишив цю справу й прислухався до нього.

Він на секунду вмовк, а тоді продовжив:

– Останнім часом Ельза нездужає, і ми домовилися, що будемо телефонувати один одному щодня, сьогодні ж вона не брала слухавку.

– Мені вона видається цілком здоровою.

Я спробував парировати репліку Альберта, маючи намір витягнути з нього мету візиту, та, схоже, приятель Ельзи Олександрівни не бажав розкривати всі карти, ховаючи останній козир у рукаві.

– Андрію, зараз я не можу сказати більше, але хотів би просити вас про одну послугу... Нічого серйозного... Чи не могли б ви, коли прийдете додому, переконатися, що з Ельзою все гаразд. Якось дайте мені знати, чи все добре.

Виконати таке прохання було неважко, й інтуїція підказувала, що цей чоловік насправду переживає за Ельзу Олександрівну, але збагнути його мотиви я не міг.

– Ви її родич? – перепитав я.

– Ні. Просто ми багато чого пережили разом.

– А стукати у двері ви не пробували?

– Пробував, безрезультатно.

Вивести Альберта на чисту воду мені бракувало сил, тож сенсу в подальшому спілкуванні не було.

– Гаразд. Я увійду і щойно переконаюся, що з нею все гаразд, двічі блимну світлом зі своєї кімнати. Вікно он там.

Я вказав рукою на будинок, та, схоже, цей жест був зайвим. Альберт лише повів очима, давши зрозуміти, що прекрасно ознайомлений із плануванням квартири своєї колежанки.

– Дякую, – промовив він, простягаючи величезну, мов клешня, руку.

Ми попрощалися, і я на автопілоті попрямував додому. Цього разу мені ніщо не завадило потрапити до помешкання.

У квартирі панувала тиша.

Я навмисне кашлянув і трохи гучніше, ніж зазвичай, гримнув вхідними дверима, та це не дало жодного ефекту – хазяйка не

з'явилась. Я зайшов до ванної, де, включивши воду, швидко помив руки. Повернувшись у коридор, я побачив світло, що просочувалося з-під дверей кімнати Ельзи Олександрівни. Стало незручно – я завжди поводився тихо, а сьогодні, мов баяр, учинив справжнісінький балаган. Не слід було піддаватися на провокацію Альберта. Треба якось рятувати ситуацію. Я підійшов до спальні господині. Стукіт у двері не дав бажаного результату, тож довелося підкріпити його голосом:

– Ельзо Олександрівно...

– Заходьте.

Я висунув голову за двері. Бра, що висіло на стіні, відкидало світловий овал на ліжко Ельзи Олександрівни, залишаючи решту простору в мороці. Оглядати кімнату, у якій я опинився вперше, через недостатнє освітлення можливості не було, тому я зосередив погляд на жінці.

– Вибачте, будь ласка, що розбудив вас. Хотів сказати, що завтра зможу розрахуватися з вами за квартиру.

– Поговоримо про це вранці.

– Гарзд. Іще раз вибачте. На добраніч.

Переконавшись, що з Ельзою Олександрівною все гарзд, я поспішив у свою кімнату, щоб двічі маякнути Альбертові. Після цього я впав на диван, попередньо наставивши будильник на телефоні, – завтра мене чекала перша зміна.

Я бачу маму.

Вона стоїть на порозі кімнати зі склянкою молока і жестом пропонує випити його. Склянка перекочує до моїх рук, і я п'ю... П'ю тепле, ранішнє молоко, що тече по бороді білими струмочками й залишає над устами білі «вуса». У моєму сні за кадром лунає акапельний спів пташок... У моєму сні – аромати м'яти й бузку, що наповнюють кімнату запахом літа... У цьому видінні тихий, спокійний ранок сповіщає про початок нового дня. Я допиваю

молоко і віддаю склянку матері. По стінках замість білих молочних слідів стікає чорна кавова гуща.

Мати бере гранчак і мовчки виходить із кімнати.

Крізь пташиний спів у сон просочується «Мелодія» Мирослава Скорика і, набираючи потужного звучання, входить у мою свідомість дзвінком будильника. Я прокидаюся.

Розплющити очі з першого разу не вийшло. Втома, що накопичилася за робочі дні, далася взнаки. Спроба «номер два» була трохи вдалішою, але й вона не принесла бажаного результату. Тоді я застосував метод шокової терапії: неймовірними зусиллями примусив себе скочити на ноги. Декілька секунд підлога здавалася корабельною палубою, що змінюючи рівень горизонту, розхитувала мене в різні боки. Відновивши координацію рухів, я побіг умиватися. Водні процедури допомогли прокинутись остаточно, і я почав збиратися на роботу. На кухні застав Ельзу Олександрівну, яка стояла з чашкою кави і спокійно дивилася у вікно.

– Доброго ранку, – привітався я.

– Доброго, – коротко підтакнула хазяйка, не повертаючи голови.

– Вибачте ще раз, що розбудив учора. Сьогодні в першу зміну йду, думав, ви ще спатимете.

Ельза Олександрівна повернулася впівоберта, і я відразу помітив зміни у її обличчі: воно не мало ранкової свіжості і здавалося виснаженим, а темні кола під очима позбавляли погляд звичного блиску. Такий кепський вигляд змусив мене поцікавитися станом її здоров'я.

– Ви себе добре почуваете?

– Так, просто трішки недоспала.

Мінорна тональність її відповіді обірвала хід розмови, тож я мовчки поклав на кухонний столик місячну платню за квартиру й налив собі кави.

– А як ваші справи? – поцікавилася жінка.

– Усе гаразд, поступово входжу в робочий ритм, – відповів я, намазуючи скибку чорного хліба селянським маслом.

Ельза Олександрівна вирішила не заважати мені і вийшла з кухні, побажавши вдалого дня. Я ж поспіхом доїв свій бутерброд, вибіг із квартири і подався на зупинку.

Без Оксани робочий день здавався безкінечним. Сьогодні вона відпочивала. Її відсутність компенсувала думка про майбутні відвідини Шевченківського відділення РАЦСу. Можливо, там знаходився ключ до дверей минулого, за порогом яких розгорнулася та жахлива історія.

«Скільки таких дверей доведеться відчинити, перш ніж дізнаюся правду? Через які пороги доведеться переступити?» – ці запитання дошкуляли невідомістю. Але я твердо вирішив: скільки б їх не виявилось – треба йти до кінця. У цих роздумах робоча зміна зійшла нанівець.

Сповнений рішучості, я зайшов у будинок номер шість на вулиці Котлярській, де знаходилося відділення РАЦСу Шевченківського району. М'який килим, що встеляв підлогу загального коридору, поглинав кроки, тож я безшумно ступав, читаючи на дверях таблички з іменами та прізвищами службовців. Коли очі наштовхнулися на знайоме ім'я по батькові, я зупинився: шкільну вчительку музики теж звали Мирославою Андріївною. От якби моя майбутня співрозмовниця виявилася такою ж чуйною, як учителька!

На жаль, за дверима кабінету мене чекало розчарування. Мирослава Андріївна слухала мене рівно хвилину і, зрозумівши, що моє прохання жодним чином не спонукає її до виконання посадових обов'язків, увімкнула тривіальні методи бюрократичного захисту.

– Молодий чоловіче, у нас перевірка на носі, а ви хочете невідомо що і невідомо від кого.

Мабуть, чиновниця вирішила, що цієї репліки буде досить, аби я відчепився, але своїми ж словами вона підштовхнула мене до хитрощів.

– Хіба вам не телефонувала Раїса Павлівна з центрального відділення? Вона мала попередити про мій прихід.

Не скажу, що блеф кардинально змінив ставлення Мирослави Андріївни, та стіна байдужості таки дала тріщину.

– Що вам треба?

– Всього-на-всього переглянути журнал видачі свідоцтв про народження і смерть за 1948 рік.

– То вам до Миколаївни, в архів потрібно. Так би й сказали.

Усім виглядом вона демонструвала небажання мати зі мною справу, та саме воно змусило її встати і провести мене до архіву. З мого боку «симпатія» була аналогічною, тож я йшов за нею, радіючи, що далі вестиму діалог з іншою людиною.

– Миколаївно, тут до вас хлопчина.

Мирослава Андріївна пропустила мене в приміщення, від підлоги до стелі закладене всілякими журналами та папками, і залишила наодинці з літньою жінкою.

– Доброго дня, – привітався я до господині кабінету.

Жінка виявилась абсолютною протилежністю колезі і залюбки прийняла мене у своїх скромних покоях. Вона називалася Ольгою Миколаївною, працювала тут усе життя, періодично змінюючи кабінети й посади. За зізнанням самої чиновниці, архів не був місцем, звідки вона хотіла б вийти на пенсію, але внучка, студентка Львівської консерваторії, потребувала її допомоги, тож старенька мусила добирати стаж тут.

Багато чого мені довелося вислухати з уст жінки, перед тим як вдалось озвучити причину свого візиту, тож коли з'явилася така нагода, я не забарився. На мій подив, Ольга Миколаївна зацікавилася, та, перш ніж допомогти в пошуках, попросила розказати детальніше про все, що було відомо. На жаль, моя розповідь видалася скупкою, бо все, що я знав, вичерпувалося листом. Однак цього виявилось задосить, аби на очах Ольги

Миколаївни проступили сльози. Витримавши сумну паузу, жінка стрімко встала зі стільця.

– Давайте перейдемо до справи.

– Давайте, – синхронізуючи відповідь із її пропозицією, сказав я.

– Який рік будемо шукати? Сорок восьмий?

– Так. Даринка прожила кілька днів. У центральному відділенні, опираючись на комп'ютерні дані, сказали, що свідоцтва про народження і смерть видавались у вас.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

Ніколи не заглядайте в чужі фамільні склепи

Сергій Бут

Листи з ТОГО СВІТУ

Сучасний детектив зі смаком містики
та терпким присмаком львівської кави

*Золотий письменник України
Андрій Кокотюха*

Mondelēz
International

ІНТЕР

КЛУБ
СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

